

DELFIJL
TUSSEN SLUIS
EN STRAND

APPINGEDAM,
EEN HEUSE
STAD

KANOBOWER
AAN DE
DOLLARD

EEMSDelta

Beleef de rust, de ruimte
en de smaak van het Wad

Hotel Restaurant
TERMUNTERZIJL

Mello Coendersbuurt 39 Termunterzijl 0596 - 601 350
info@hoteltermunterzijl.nl www.hoteltermunterzijl.nl

EEMSDDELTA

Streek van wierden, weidse uitzichten en water
Van beschermde dorpsgezichten en rijke historie
Van maritiem verleden, heden en dijken met zeezicht

En van wind...

De wind verbindt
De wind is er altijd
De wind geeft ruimte
De wind geeft energie

Energie om je vrij voelen

Vrijheid geeft ruimte in je hoofd
In het denken
In het doen

Eemsdelta
Steeds een andere wereld, steeds een ander gevoel

Eemsdelta heet je welkom
Op haar eigen manier
Nuchter en met weinig woorden
Maar met veel smaak
Heel veel variatie en nog meer energie

EEMSDDELTA. WIND. ALTJD.

WATER, WIND, ERFGOED

Voor je ligt het eerste toeristische magazine van Eemsdelta!

Alle facetten van onze mooie regio worden hierin op aantrekkelijke wijze voor het voetlicht gebracht. Voor jou als inwoner en voor de toerist, waarvan we zien dat ze in steeds grotere getale naar Eemsdelta komen. Geen wonder, want Eemsdelta heeft veel te bieden: een echte stoere havenstad aan zee met het enige strand gelegen aan het Unesco Werelderfgoed Waddenzee. Maar ook volop cultuur, historie én een uniek landschap.

Als bezoeker, en ook als bewoner, kun je letterlijk te kust en te keur uit de voeten in Eemsdelta. Houd je van avontuur, stap dan in havenstad Delfzijl aan boord van de Loodskotter of een RIB boot, en verken de Dollard. Ben je liefhebber van cultuur, pak dan de fiets en ga op pad, plattegrond in de hand, langs alle locaties van het unieke festival 'Terug naar het begin'. Geniet onderweg van het landschap met haar kronkelende weggetjes, oude zeedijken, wierden en middeleeuwse kerkjes.

Naast de vele horecagelegenheden in Eemsdelta, kun je ook culinair genieten in het historische middeleeuwse stadje Appingedam. Van oudsher het handelscentrum aan de waddenkust met een rechtstreekse vaarverbinding naar de enige andere stad met stadsrechten in de provincie, de stad Groningen.

Voor mij als wethouder, maar ook voor het gehele college is toerisme van onschatbaar belang voor Eemsdelta. Het zorgt ervoor dat veel mensen er hun brood mee verdienen. Het zorgt voor banen en voor gedegen ondernemerschap, voor zowel de toeristische sector, de middenstand als de horeca. Dat zorgt er mede weer voor dat de regio levendig blijft met een goed woonklimaat en aantrekkelijke voorzieningen.

We hopen dat dit magazine inspireert en uitnodigt tot een langer en uitgebreid verblijf in Eemsdelta. En dat je als bewoner trots wordt op de eigen regio en zelf ziet wat er nog allemaal te ontdekken valt!

Groet Pier Prins, wethouder toerisme en recreatie gemeente Eemsdelta.

INHOUD

6

Provinciekaart

9

Appingedam
een heuse stad

15

Magisch mooi zeilen
aan boord van historische
Loodskotter

18

Delfzijl tussen
oude sluis en
gloednieuw strand

24

In the middle of
Middelstum

30

't Zandt krijgt weer
water
en een heleboel meer

34

Vers van Noord-
Groningse bodem

38

Kanobouwer
aan de Dollard

42

Mooi trio
aan de Dollard

46

Op pad met kinderen
in Eemsdelta

48

Uitjes in Eemsdelta

50

Fietsroute
'Eemsdelta Made'

52

Van eigen bodem

54

Overnachten

56

Eten & Drinken

58

Wat te zien, doen,
beleven
in Eemsdelta

62

VVV Info shops
en VVV informatiepunten

EEMSDDELTA

Met deze kaart kan jouw ontdekkingsstocht door Eemsdelta beginnen. Een groot aantal punten komt uitgebreid aan bod in dit magazine, maar ter inspiratie hebben we ook nog een aantal (onontdekte) parels toegevoegd. Combineer ze in een dagtrip en laat je verrassen door de veelzijdigheid van Eemsdelta.

LEGENDA	
	Molen
	Erfgoed
	Kerk
	Galerie
	Museum
	Tuinen
	Zwemmen
	Kanoverhuur / Suppen
	Vermaak / Shoppen
	Natuur

Stad Groningen

Musea

Museum de Groninger Zilverkamer | Appingedam
Museum Møhlmann | Appingedam
Museum Stad Appingedam | Appingedam
MuzeeAquarium Delfzijl | Delfzijl
't Hoeske van opoe Iet | Delfzijl
Oorlogsmuseum Middelstum | Middelstum
Museumgemaal Cremer | Termunterzijl
Museum Helmantel | Westeremden

Galerieën

Galerie de Gangerie | Appingedam
Galerie De Noordelijke Kunststof | Appingedam
Galerie Ruigewaert | Garrelsweer
Galerie De Toonkamer | Stedum
Zilver- en goudsmid Van Hulsen | Zeerijp

Erfgoed & monumenten

Landgoed Ekenstein | Appingedam
Borg Ewsum | Middelstum
Borg Rusthoven | Wirdum
Poort Borg Asinga | Middelstum
Synagoge Appingedam | Appingedam
Monument Ede Staal | Delfzijl
Batterij Fiemel | Termunten
Brug Boog van Ziel | Termunterzijl

Natuur

Bezoekerscentrum Dollard | Termunten
Punt van Reide | Termunten

Tuinen

Beelden- en bezoektuin de Gerichtshof | Eenum
Tuin Tjassensheerd | Garrelsweer
Beeldentuin Eenumermaar | Zeerijp
Borgtuin Ewsum | Middelstum

Zwemmen

Zoutwaterbad K.P. Zijl | Loppersum
Strand Delfzijl | Delfzijl
Strandje Termunterzijl | Termunterzijl
Strandje Bierum | Bierum

Kanoverhuur en suppen

Kanoverhuur Termunterzijl | Termunterzijl
Kano en Kajak verhuur Meedhuizen | Meedhuizen
Kanoverhuur Paviljoen Overdiep | Appingedam
Kanoën De Diek'n | Zeerijp
Sup Club Surfcentrum | Steendam

Veerdiensten Duitsland

Veerdienst Delfzijl / Ditzum / Emden | Delfzijl
Veerdienst Borkum | Eemshaven

Vermaak & shoppen

Bowling Passe Partout | Appingedam
Theater de Molenberg | Delfzijl

Kerken

Kerk Marsum | Marsum
Kerk Opwierde | Appingedam
Kerkje Nicolaas | Appingedam
Molukse Kerk | Appingedam
Nicolaikerk | Appingedam
Kerk Solwerd | Appingedam
Sebastiaankerk | Bierum
Hervormde Kerk Delfzijl | Delfzijl
Kerk Eenum | Eenum
Kerk Heveskes | Farmsum
Hervormde kerk Farmsum | Farmsum
Sint-Pancratiuskerk | Godlinze
Hervormde Kerk Holwierde | Holwierde
Johannes De Doperkerk | Huizinge
Mariakerk Krewerd | Krewerd
Donatuskerk | Leermens
Petrus en Pauluskerk | Loppersum
Johanneskerk | Losdorp
Kerk Meedhuizen | Meedhuizen
Hippolytuskerk Middelstum | Middelstum
Mariakerk Oosterwijtwerd | Oosterwijtwerd
Hervormde Kerk Spijk | Spijk
Bartholomeuskerk Stedum | Stedum
Mariakerk | 't Zandt
Ursuskerk | Termunten
Hervormde kerk en toren Uitwierde | Uitwierde
Andreaskerk | Westeremden
Mariakerk | Westerwijtwerd
Hervormde Kerk Wirdum | Wirdum
Petruskerk | Woldendorp
Petruskerk | Wagenborgen
Jacobuskerk | Zeerijp

Molens

Olinger Koloniemolen | Appingedam
Molen Adam | Delfzijl
Molen Aeolus | Farmsum
Molen Meervogel | Garrelsweer
Poldermolen Kloostermolen | Garrelsweer
Koren- en pelmolen Molen De Hoop | Garsthuizen
Koren- en pelmolen de Stormvogel | Loppersum
Korenmolen Zeldenrust | Westerwijtwerd
Molen De Palen | Westerwijtwerd
Molen De Hoop | Middelstum
Molen De Leeuw | Zeerijp

APPINGEDAM EEN HEUSE STAD

Tekst: Annemarie Bergfeld

Het moderne Appingedam laat nog altijd veel van zijn rijke verleden zien. En het verrast. In Appingedam is lang niet alles wat het lijkt. Over pelikanen, hangende keukens en Friesland.

Een pelikaan die haar drie jongen met haar eigen bloed voedt. Dit tafereel was het wapen van de gemeente Appingedam. Wás, want de gemeente ging vorig jaar op in de nieuwe gemeente Eemsdelta. Maar de stad Appingedam blijft zijn pelikanen koesteren. “De afbeelding symboliseert opofferingsgezindheid,” weet stadsgids Henk Dijkstra die een groepje enthousiaste en nieuwsgierige toeristen rondleidt. “En de pelikaan hoort simpelweg bij ons. Het symbool komt oorspronkelijk uit het 14e-eeuwse Zuid-Frankrijk, toen de paus in Avignon zetelde. Beter goed gejat, dan slecht bedacht, zeg ik maar.” Overall in de binnenstad

vind je afbeeldingen van de pelikaan. In het plantsoentje achter de Nicolaïkerk is het wapen heel kunstig uit een dode boomstam gesneden. In het oude Raadhuis toont Henk zijn gasten een steen uit 1554 die in een eerdere toren van het Raadhuis pronkte. De afbeelding lijkt meer op een draak dan op een pelikaan. In die tijd was het niet alle kunstenaars duidelijk hoe deze tropische vogel er precies uitzag.

TWAALFDE STAD

Appingedam heeft wel méér dat niet is wat het lijkt. Met zijn slechts 12.000 inwoners is de plaats toch een heuse stad. Sterker nog, Appingedam wordt vaak de twaalfde stad van Friesland genoemd, naast die beroemde elf steden van de Friese Elfstedentocht. Hoe dat zit? In het jaar 1327 kreeg de plaats stadsrechten. In die tijd, en nog lang daarna, behoorde het tot Friesland. Als handels- en havenstad was Appingedam lang een flinke concurrent van Groningen, de enige andere echte stad in de provincie. Aan de kades

leverden de handelsschepen runderen, varkens, boter, spek, bier, kaas en hout af. Alle inkomende waren, inclusief het vee, werden in de waag gewogen, dat leverde belastinginkomsten op. De waag vormt nog altijd een mooi trio met het raadhuis en de kerk.

PAKHUIZEN

De brug in de Kniestraat, zwaar behangen met vrolijke rode geraniums, biedt een goed zicht op de oude pakhuizen boven het Damsterdiep. In de pakhuizen werd vooral hout, graan en porselein opgeslagen, weet onze gids. “Toen Appingedam zijn functie als havenstad verloor, werden de pakhuizen tot woningen verbouwd. In die tijd bevond de keuken zich meestal in het souterrain, maar hier was dat – zo pal naast het water – niet handig vanwege wateroverlast die nogal eens voorkwam. Dus plakten de bewoners houten uitbouwen aan de gevels boven de gracht voor de keukens.” Het zijn er trouwens maar drie. Een vierde, zo leert Henk ons weer, is een schuurtje dat zich als hangende keuken heeft vermomd.

VEILIG IN DE HEERD

Het is heerlijk zwerven door de smalle straten. Soms waan ik me in een stad als Dordrecht of Alkmaar, de historische gevels staan dicht opeen gepakt. Veel zijn roomwit of historisch geel en ze hebben de mooiste gevelstenen. “Wil je de geschiedenis van de stad zien, dan moet je naar boven kijken,” tipt Henk. We staan voor een ‘edele heerd’, een versterkt middeleeuws huis dat vroeger aan een welgestelde Damster toebehoorde. “Beneden was ruimte voor de stallen en de opslag van goederen, boven woonde de familie. Werd het gevaarlijk in de stad, dan haalden de bewoners eenvoudig de ladder op en zaten ze veilig in hun heerd.”

Het is nu niet meer voor te stellen als je vanaf de brug naar het rustige, smalle Damsterdiep kijkt: huizen aan weerszijden, het water vol met waterleliebladen, een enkele kano, mensen aan een drankje op het terras, het beeld straalt één en al rust uit. Vanaf de vroege middeleeuwen

klonk hier alle dagen geschreeuw van handelaren en de nijvere geluiden van handwerkslieden tussen de gevels. Langs het diep stonden steenbakkerijen, kalkovens en scheepswerven. De stad telde zes bierbrouwerijen, twee jeneverstokerijen, een azijnmakerij, leerlooierijen, touwslagerijen en weverijen. Zeeschepen laadden hun vracht in voor de handel met het Oostzeegebied en bijna dagelijks gooiden de beurtveerschepen hun trossen los voor de vaste pendeldiensten met passagiers, post en vee naar Groningen en het Duitse Leer. Maar langzaam werd het rustiger in de stad.

KIEZELSTENEN

Appingedam toonde echter veerkracht en bloeide ook weer op. Onder de hoge ruisende bomen van het Monnikenpark, waar de eerste huizen van de latere stad werden gebouwd, is het kalm. Bij het Joodse monument voor de synagoge aan de Broerstraat is het sereen. Een marmeren zuil herdenkt de 78 Damsters die in de oorlog werden weggevoerd. Op de zuil liggen kiezelstenen, een Joods gebruik bij het bezoeken van een graf. In de winkelstraten, bij de Nicolaïkerk en langs de diepen is het aangenaam levendig. ‘s Zomers is de jachthaven een grote trekker. Bootbezitters varen via Appingedam nog altijd zonder problemen naar Eems, Dollard of Waddenzee. Of blijven een paar dagen aan de steiger liggen. Daar kan ik me ook alles bij voorstellen, zo pal tussen de kolossale Nicolaïkerk en het terras van Paviljoen Overdiep (met de klemtoon op de laatste lettergreep, want hij ligt aan de overkant van het Nieuwe Diep). Een paar dagen in ‘Dam’ vliegen om.

‘Dam’ (spreek uit: Daam) noemen de inwoners van Appingedam hun stad vaak liefkozend. Om in één moeite door buurdorp Delfzijl een sneer te geven met: ‘Grunn is een stad, Dam is nog wat, Delfsiel is een gat.’

**ZIEN
DOEN &
BELEVEN IN
APPINGEDAM**

– **Museum Stad Appingedam** verhaalt over de geschiedenis en ontwikkeling van de stad en het achterland Fivelingo. In twee prachtige historische panden tegenover de Nicolaïkerk.
– museumstadappingedam.nl

– **Museum Møhlmann** is een 'onafhankelijk museum voor kunst die wat voorstelt'. Als dat niet nieuwsgierig maakt! In het kort: kunstenaar Rob Møhlmann bracht bijeen wat hij mooi vindt. Van schilderijen en gravures tot plastic en houtsnedes. De ambiance van de monumentale herenboerderij De Muzenheerd doet de rest. Met beeldentuin.
– museummohlmann.nl

– **De Groninger Zilverkamer** herbergt een bijzondere collectie, uitsluitend Gronings, zilver van de 17e tot en met de vroeg-20e eeuw.
– degroningerzilverkamer.nl

– In **Galerie De Gangerie** toont Greet Dijkstra haar veelkleurige schilderijen met intrigerende lijnenspel. Ze laat zich inspireren door haar omgeving en haar fantasie.
– greetdijkstra.nl

– In galerie **De Noordelijke Kunststof** is elke zeven weken een nieuwe expositie te zien: schilderijen, etsen, fotografie, beelden, keramiek of ander ruimtelijk werk. In het voormalige pakhuis Blankenstein.
– denoordelijkekunststof.nl

Shoppen? De Dijkstraat is dé winkelstraat van Appingedam maar sla ook de Solwerderstraat niet over!

– **Terrasje aan het water?**
Tips: Aan de boorden van het Nieuwe Diep bij Paviljoen Overdiep. De stadstuin van de Koning van Groningen aan het Damsterdiep. Bij De DAAMe aan Tafel met uitzicht op de hangende keukens
– paviljoenoverdiep.nl
– koningvangroningen.nl
– aantafel.eu

– Een stad aan het water laat zich altijd goed vanaf het water bekijken. Bij Paviljoen Overdiep kun je **kano's huren**. Vanaf hier stap je ook aan boord van het

Damsterveer voor een rondvaart door de diepen:
– paviljoenoverdiep.nl
– visiteemdelta.nl/rondvaart

– Liever een rondje op ruimer water maken? Dat kan op het Schildmeer, in Steendam zijn -sup- en windsurfboards te huur:
– urf-center.com

– Boek een **stadswandeling** met gids bij de VVV en je krijgt de mooiste verhalen te horen. Een uitgebreide stadswandeling met bezoek aan de Nicolaïkerk en de synagoge uit 1801 in ook mogelijk.
– visiteemdelta.nl/stadswandeling

DU

STÄDTCHEN MIT REICHER VERGANGENHEIT

Appingedam geht mit der Zeit und ist dennoch von einer reichen Vergangenheit geprägt. Als Handels- und Hafenstadt war Appingedam jahrhundertlang eine große Rivalin Groningens. Schon im frühen Mittelalter erklangen in den Gassen die Rufe der Marktschreier und die emsigen Geräusche der Handwerker. Das kann man sich kaum noch vorstellen, wenn man heute von der Brücke auf das stille, schmale Damsterdiep blickt: gesäumt von historischen Häusern, hängende Küchen über dem Wasser, gemütliche Kneipenterrassen. Die ganze Szenerie strahlt beschauliche Ruhe aus. In den engen Gassen von Appingedam wähnt man sich mitunter in einer alten holländischen Stadt wie Dordrecht oder Alkmaar.

ENG

RICH HERITAGE IN A CONTEMPORARY CITY

Appingedam – a contemporary town featuring many aspects of an interesting past – used to be a major competitor of the city of Groningen as a commercial centre and seaport. From the early Middle Ages, the shouting of merchants and industrious sounds of craftsmen echoed among the façades. From the bridge overlooking the quiet and narrow Damsterdiep canal, however, it is hard to picture that image. Today the town exudes a delightful tranquillity, from the houses along both sides, some with hanging kitchens above the water, to the occasional canoe and the friendly atmosphere of the outdoor cafés.

Ga terug in de tijd, geniet van een rondwandeling, bezoek onze tuinen en/of de theeschenkerij.

OPENINGSTIJDEN
Theeschenkerij
di-vr 11.00 - 17.00 uur za-zo 12.00 - 17.00 uur

De tuinen zijn open tussen zonsopkomst en zonsondergang

Oosterburen 1, Middelstum
0595-552195
www.opewsum.nl

Hema maakt gewoon bijzonder.
Appingedam, Dijkstraat 44
Delfzijl, Landstraat 40

RESTAURANT DE BASILIEK
Een culinaire belevenis

CATERING & CAFETARIA DE VESTING
Goed eten voor ieder budget

SYNAGOGE EN B&B DE VIJGENHOF
De unieke locatie voor iedere gelegenheid

www.restaurantdebasiliek.nl

Genieten aan het water in historisch Appingedam !
www.paviljoenoverdiep.nl - 0596-682550

Tekst: Annemarie Bergfeld

Zeil mee met Loodskotter Eems No. 1 en proef het zout en het avontuur van Werelderfgoed Waddenzee. 'Maat' Betty Wieringa: "Wij bieden tochten aan die anderen niet hebben."

Als je in de haven van Delfzijl aan boord stapt van Loodskotter Eems No.1 voel je het avontuur al. Als de 28 meter lange kotter de haven uit koerst en je het zoute water van de Eems en de Dollard ruikt, komt het nog dichterbij. De wind doet het werk, je wordt overvallen door een gevoel van avontuur en vrijheid. Betty Wieringa maakt het wel twintig keer per jaar mee. Ze is secretaris van de stichting die de Loodskotter in de vaart houdt en ze is maat, de rechterhand van de schipper. "Het moment dat de zeilen omhooggaan en de motor uit, vind ik altijd weer magisch. Opeens hoor je de geluiden van de vogels en van het water dat tegen de romp klotst en realiseer je je dat je midden in een heel bijzonder natuurgebied vaart. De Dollard en de Eems maken onderdeel uit van UNESCO Werelderfgoed Waddenzee. En dan ook nog op zo'n mooi schip, waar er geen tweede van is."

BESTEMMING DELFZIJL

Een eeuw geleden was Delfzijl thuishaven van vier of vijf van deze houten kotters met twee masten. Bij toerbeurt voeren ze uit naar het zeegat tussen Borkum en Rottumeroog om daar, midden op zee, op klandizie te wachten. Zodra er een koopvaardijship met bestemming Delfzijl aankwam, stapte een van de loodsen met een klein sloepje van de loodskotter over naar het schip. Dat klinkt eenvoudiger dan het was, het beroep van loods was bepaald niet ongevaarlijk. Ook in gierende stormen en bij golven van zes meter of hoger moest een loods overstappen. Want alleen een loods, die de geulen en ondieptes op de Waddenzee en de Eems kende, kon een schip veilig de haven binnenloodsen. In de loop van de tijd kwamen meerdere loodsen om het leven bij het overstappen op zee. Ook vergingen loodsschepen met man en muis. In 1921

verongelukte de Delfzijlster Loodsschoener No. 2. Geen van de elf opvarenden werd ooit teruggevonden. Eerder al was bij Terschelling een loodskotter met volledige bemanning vergaan. Het Loodsmonument bij het nieuwe stadsstrand noemt de namen van tientallen omgekomen loodsen.

OP DE UITKIJK NAAR ZEEHONDEN

Om de herinnering levend te houden aan de mensen die hun leven gaven op zee nam een aantal Delfzijlsters in de jaren '90 het initiatief om een replica te bouwen van de Loodskotter Eems No. 1. Van de Delfzijlster loodsschepen is geen houtsplinter overgebleven, gelukkig vielen de bouwtekeningen nog te achterhalen. In een werk/leertraject van zeven jaar verrees in een loods tegenover De Boegschroef een compleet nieuwe, maar originele loodskotter. Hij voldoet aan alle veiligheidseisen van deze tijd, maar aan dek, met de zeilen in top en de motor uit waan je je gemakkelijk een eeuw terug. Betty houdt van het geluid van de wind langs de mast en van het sjoeren aan vallen en schoten om de zeilen goed te trimmen. "Alle gasten aan boord mogen meehelpen, maar het hoeft niet. Liever lekker lui aan dek liggen of op de uitkijk staan naar vogels of zeehonden? Dat is ook prima. Onze Loodskotter is het

meest oostelijke charterschip van het Nederlandse wad. Dat betekent dat wij tochten aanbieden die anderen niet hebben. Ik vind de dagtochten naar Emden heel gezellig. Door de spoorbrug en door de sluis varen we tot aan het marktplein waar op dinsdag, vrijdag en zaterdag markt is." Maar net zo lief vaart Betty naar Termunten, maakt ze een weekendtrip naar Borkum of een rondtocht met natuurgids. Ach, eigenlijk maakt het niet uit waar je naartoe zeilt. Het is hier overal mooi, en natuurlijk vooral aan dek van dit trotse schip."

— Ook meevaren op de Loodskotter? Zie pagina 48 voor een speciaal arrangement: Dagje zeilbeleving op de Dollard met natuurgids. - loodskotter.nl

DU

SEGELTÖRN MIT DEM HISTORISCHEN LOTSCHKUTTER EEMS NO. 1

Salzige Seeluft und Abenteuer erwarten Sie auf diesem besonderen, 28 Meter langen Segelschiff. Die Maatin Betty Wieringa genießt den Kick gut zwanzigmal im Jahr. „Für mich ist es immer wieder ein magischer Moment, wenn der Motor ausgeht und die Segel gehisst werden. Auf einmal hört man die Vögel und das Geräusch der Wellen, und man realisiert, dass man mitten durch ein Welt-naturerbe fährt. Dollart und Ems gehören zum UNESCO-Welterbe Wattenmeer. Und das Ganze erlebt man auf so einem wunderschönen Schiff, von dem es kein zweites gibt.“

ENG

SAIL ABOARD THE HISTORIC LOODSKOTTER EEMS NO. 1

Set sail on a beautiful 28-metre-long yacht, inhale that salty air and prepare for adventure. Sailor Betty Wieringa sets out about twenty times a year. "The moment when the sails go up and the engine is switched off is always a magical one. All you hear are the birds and the water splashing against the hull when you suddenly realise that you are sailing in a World Heritage Site: the Dollard estuary and Eems river are part of UNESCO Wadden Sea Heritage Site. And you can enjoy all this on this beautiful, distinctive ship."

DELFSIZE TUSSEN OUDE SLUIS EN GLOEDNIEUW STRAND

Tekst: Annemarie Bergfeld

Een wandeling van de plek waar Delfzijl ontstond naar het allernieuwste stukje van de stad. Van Michiel de Ruyter naar een proefkwelder en van molen de Adam naar de jongste trots van alle Delfzijlsters: een pracht van een boulevard met strand. Als enige in Nederland heeft dat strand iets heel bijzonders. Elke dag weer.

Uitgerekend aan de Nieuweweg ligt het oudste plekje van Delfzijl. In de 13e eeuw moest er een vaarweg naar Groningen komen. De monniken van Wittewierum groeven een geul van de Eems naar Stad. Het vaarwater kreeg de naam de Delf. Om af te kunnen wateren, werden op deze plaats drie sluisen ('zijlen') aangelegd. Zie hier de herkomst van de naam Delfzijl, de plaats die rond de sluisen ontstond. Ruim zeven eeuwen deden eerst de houten en daarna de stenen versies van de Dorpster-, Slochter- en Scharmerzijl dienst. In 1974 moesten ze plaats maken voor een modern gemaal. Dit kreeg de toepasselijke naam De Drie Delfzijlen. In de dijk tegenover het gemaal zijn de borstweringen van de oude zijlen behouden gebleven. Delfzijlster en historisch kenner van de stad Berry Mulder neemt belangstellenden altijd eerst mee naar dit plekje. Op een zonnige zaterdagochtend mag ik een stukje met hem mee wandelen. "Hier begon Delfzijl, dit vind ik een mooi startpunt voor een wandeling."

STORMVLOED

Eeuwenlang waren de sluisen ook het belangrijkste deel van Delfzijl. Berry: "Wie de macht had over de sluisen, had de macht over het achterland. Spanjaarden, Fransen, Duitsers, alle krijgsheren wisten dat. Er is dan ook regelmatig gevochten om ze in handen te krijgen." In 1672 waren de drie sluisen mede de redding van de stad Groningen. In totaal zeventien sluisen werden toen opengezet om de aanval van 'Bommen Berend' (de Duitse krijgsheer Bernhard von Galen) af te weren.

Het land kwam onder water te staan waardoor alleen het zuidelijke deel van Stad verdedigd hoefde te worden. Het lukte Bommen Berend niet de stad in te nemen. Delfzijl was een vesting.

Alleen een deel van de vestinggracht en twee vestingpoorten zijn bewaard gebleven. Bij de Grote Waterpoort geeft een ingemetselde steen aan hoe hoog de stormvloed van februari 1962 kwam. Een nog hogere waterstand werd in 2006 behaald: NAP+ 483. Als ik dat streepje zou verplaatsen naar de huizen die achter de poort zichtbaar zijn, dan zou het water tot halverwege de eerste etage zijn gekomen. "Zeker twee tot drie keer per jaar," vertelt Berry, "gaan in deze en andere, moderne,

waterpoorten rond de stad de coupures dicht om te voorkomen dat het water de stad inspoelt.”

ADAM EN EVA

Delfzijl ademt zee. Bij de Kleine Waterpoort staat een fiere Michiel de Ruyter op een muurschildering. Om aan een aanval van de Engelse vloot te ontkomen, koerste hij in augustus 1665 richting Noorwegen. Toen water en proviand op raakten, koos hij voor Delfzijl. De admiraal kreeg een warm onthaal bij de Kleine Waterpoort, de vloot bleef twee weken in de haven liggen. Nu liggen er container- en werkschepen in de haven, de Loodskotter en de veerboot naar Ditzum. Tegen een decor van draaiende windturbines en hijskranen ligt een flink bemeten zeevaarder in het dok. Geluiden van staal op staal verraden dat er gewerkt wordt. Havensteden hebben vaak een rauw randje, Delfzijl ook.

Geen enkele straat in het centrum zal ooit de prijs voor ‘mooiste winkelstraat’ winnen, sommige panden zijn vervallen. Maar je ziet dat er van alles gebeurt. Er wordt driftig opgeknapt, gebouwd en gerestaureerd. Delfzijl heeft duidelijk een nieuw elan te pakken. En er is een boel interessants te zien. Een paar van Berry’s favorieten zijn het station uit 1884, Molen Adam en het rijkversierde kantoor van rederij Wagenborg, een grote werkgever in de regio. Hij loodst me erlangs, ondertussen wijzend op mooie gevels en op monumenten die met de zeevaart te maken hebben - en dat zijn er nogal wat. “Na dat van de Stad is ons station absoluut het mooiste van de provincie. Ik hou van Molen Adam omdat het een mooie molen is op een historische plek. Hij staat op de plaats van een vroeger bastion dat deel uitmaakte van de vestingwal. Ik vind het verhaal van zijn naam ook mooi. Deze molen kwam in 1875 naar Delfzijl nadat zijn voorganger was afgebrand. Oorspronkelijk stond Molen Adam in Bedum, samen met een andere molen, Eva. Die verhuisde naar Usquert, Adam kwam hier. Gelukkig heeft hij zijn naam behouden.”

‘KEER WEER’

Vergeet hij haast nog Oud-West te noemen, de wijk meteen aan de overkant van de vestinggracht. “In de jaren ‘20 en ‘30 werd deze wijk voor een groot deel in de stijl van de Amsterdamse School gebouwd: bakstenen huizen met torentjes, balkons en versieringen in de gevels. Het is een heerlijke buurt om een rondje doorheen te lopen.” Dus dat doen we. Zoals in elke havenstad kom je vroeg of laat toch weer bij het water uit. Langs de Kleine en de Grote Waterpoort leidt een pad over de oude vestingwal naar de brug Keerweer. Keerweer, omdat op deze plaats de zeemannen hun mannen uitzwaaiden als ze naar zee gingen. ‘Keer weer’, riepen ze hen na.

STRAND MET ZONSOPKOMST

Naast de Keerweerbrug ligt een gloednieuwe boulevard. Een onder architectuur gebouwde voetgangersbrug verbindt de stad met het wad. Over de dijk ligt het al net zo gloednieuwe stadsstrand, de trots van Delfzijl. Brede trappen leiden naar de brug. “Dit vind ik het mooiste punt om een stadswandeling af te sluiten,” zegt Berry. “Hier aan het water, ligt het nieuwste stukje van Delfzijl. Ik vind dat het prachtig geworden is. En wist je dat dit het enige strand van Nederland is waar je in de zomer de zon in het oosten, boven het strand, kunt zien opkomen?”

ZON BOVEN HET STRAND

Naast de Keerweerbrug ligt een gloednieuwe boulevard. Een onder architectuur gebouwde voetgangersbrug verbindt de stad met het wad. Over de dijk ligt het al net zo gloednieuwe stadsstrand, de trots van Delfzijl. Brede trappen leiden naar de brug. “Dit vind ik het mooiste punt om een stadswandeling af te sluiten,” zegt Berry. “Hier aan het water, ligt het nieuwste stukje van Delfzijl. Ik vind dat het prachtig geworden is. En wist je dat dit het enige strand van Nederland is waar je in de zomer de zon in het oosten, boven het strand, kunt zien opkomen?”

ZIEN, DOEN & BELEVEN IN DELFIJL

- In het **MuzeeAquarium** ontdek je het onderwaterleven van Wadden- en Noordzee, leer je meer over het ontstaan van de aarde, de tijd dat de eerste bewoners van Groningen op wierden woonden en de geschiedenis van Delfzijl en de scheepvaart. En: je vindt er een mooie schelpencollectie en het meest noordelijke hunebed van Nederland. - muzeeaquarium.nl
- In **Molen Adam** zijn regelmatig verschillende kunstexposities. Op zaterdagmiddag is de molenaar aanwezig en draaien - bij voldoende wind - de wieken.
- In **‘t Hoeske van Opoe Iet**, in Oud-West, verdwaal je in nostalgie. Met klederdrachten uit alle hoeken van het land, antiek speelgoed, keukenantiek en een ‘kraamkamer van weleer’. Alleen na reservering.

- Maak een zeiltocht met de Loodskotter. Lees het artikel op pagina 15. - loodskotter.nl
- **Bezoek Duitsland:** steek met het fiets-voetveer over naar het Duitse Ditzum (via Emden). - dollard-route.de/nl/veerboot-dollard
- Over de brug Keerweer, op de dijk, staat het **Loodsmonument** ter herinnering aan de tientallen mannen die tijdens de uitoefening van hun werk op zee bleven.
- Als je toch op de dijk bent, wandel lekker een stukje door met Werelderfgoed Waddenzee aan je zijde. Uitwaaien op z'n best!

ZIEN, DOEN & BELEVEN IN DELFIJL

—
Loop naar de nieuwe stadskwelder met een vogelbroedeiland en een proefgebied waar onderzocht wordt hoe kwelders het best kunnen worden aangelegd of hersteld.

—
Een terrasje pakken kan zowel in het centrum als aan de dijk. Voor leuke adresjes zie pag 56/57.

—
Een winkel om je aan te vergapen is Takkenwijken, met bloemen die een verhaal vertellen.

- detakkenwijken.nl

Hij zong Mien Toentje en Mien Gruningerlaand. De belangrijkste Groninger zanger, Ede Staal, wordt geëerd met een conische zuil op de zeedijk. Rond de zuil slingert de tekst van een van zijn andere bekende nummers: Credo - Mien Bestoan. Aan de Zeebadweg.

MUSEUMHUISJE 't HOESKE VAN OPOE IET

OPEN

donderdag 11.00 - 16.00 uur
vrijdag 11.00 - 16.00 uur
zaterdag 13.00 - 17.00 uur
andere dagen op afspraak

entree 4,50 incl. koffie en thee

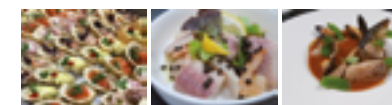
In dit unieke museum vindt u o.a. een fraaie collectie was-en strijkerei, antiek textiel, speelgoed uit vervlogen tijden, keuken-antiek en is er een kraamkamer ingericht waar veel te zien is rondom geboorte en bevalling zoals het vroeger ging. Tevens is er een presentatie van klederdracht uit vele streken van Nederland.

Jacob van Heemskerkstraat 10
9934GV Delfzijl
Tel. 0596-610740
Email: thoeske.van.opoe.iet@gmail.com

Top team voor een Top product en Top service

Lunches

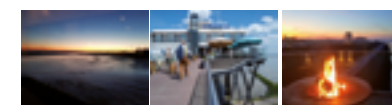

Diner's

Buffetten

Catering

Terras

www.eemshotel.nl 0596-613626 info@eemshotel.nl

ZWISCHEN SCHLEUSE UND STRAND

DU

Wie fast alle Hafencities hat auch Delfzijl einen eher spröden Charme, was die Stadt aber nicht weniger interessant macht. Zwischen dem Stadtstrand und der Stelle, wo im 13. Jahrhundert die ersten Schleusen entstanden, gibt es viel zu entdecken: die Mühle Adam, das Kleine Waterpoort, das an den Seehelden Michiel de Ruyter erinnert, oder das Grote Waterpoort mit seinen imposanten Hochwassermarken. Das Viertel Oud-West glänzt mit Gebäuden im Stil der Amsterdamer Schule, und das Lotsendenkmal erinnert an die Lotsen, die im Einsatz starben. Der nagelneue Strand mit seinem Boulevard ist der ganze Stolz von Delfzijl. Hier kann man im Sommer frühmorgens über dem Strand die Sonne vor dem Hintergrund des deutschen Festlandes aufgehen sehen.

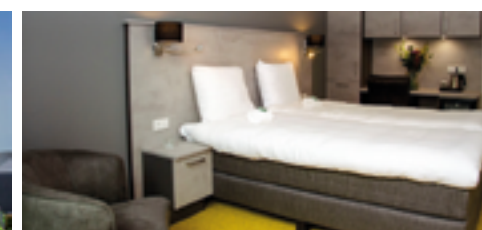
BETWEEN LOCK AND BEACH

ENG

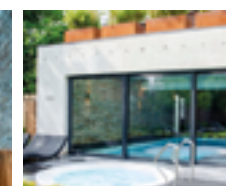
Like most ports, Delfzijl is a city with a raw edge, but is no less interesting for this. Between the location where the locks in the Delf waterway were built in the 13th century and the man-made beach, is the Adam mill, the Kleine Waterpoort (water gate) which is reminiscent of sea hero Michiel de Ruyter's visit and the Grote Waterpoort that brings to mind dangerously high water levels. Oud-West is a district that features many Amsterdam School-style houses, and the Loodsmonument commemorates the pilot men who died at sea. The brand-new beach and boulevard are the pride of Delfzijl. In summer, watch the sun rise above the beach with the German mainland in the background.

Ontdek het vernieuwde Hotel Spoorzicht & SPA

- 37 nieuwe hotelkamers met airco
- Meerdere zalen voor events
- Nieuw, zonnig en ruim terras
- Culinair genieten
- Verrassend luxe SPA
- 7 luxe long stay appartementen

SPA Loppersum,
hét adres voor
ultieme
ontspanning

IN THE MIDDLE OF MIDDELSTUM

Tekst: Sanne Meijer

Kleurrijke tuinen, historische panden, verrassende musea en unieke locaties om een kopje koffie te drinken – je vindt het allemaal in Middelstum. Dit dorpje ligt in het noorden van Groningen, omringd door een uitgestrekt landschap van weilanden met grazende koeien, kronkelende watertjes en eeuwenoude dorpjes.

Je kunt je het nu bijna niet meer voorstellen, maar vroeger lag Middelstum vlak bij zee. Om droge voeten te houden, wierpen de kustbewoners een soort heuveltjes op. Deze woonheuvels worden in Groningen 'wierden' genoemd. Als je vanuit de lucht kijkt, lijken wierdendorpen op een kindertekening van een zonnetje. Op het hoogste punt van de ronde wierde staat de kerk. Vanaf daar lopen smalle straatjes als zonnestrallen naar beneden, langs huizen van rood baksteen die zomers schuil gaan achter vrolijk gekleurde stokrozen.

Lang geleden stonden in het dorp drie borgen, een soort Groninger landhuizen. Van de Asingaborg resteert een indrukwekkend poortgebouw en op het terrein van Borg Mentheda staat sinds het begin van de vorige eeuw een statige villa. Iets ten noorden van het dorp ligt Landgoed Ewsum, een indrukwekkend borgterrein met een geschiedenis die teruggaat tot 15e-eeuw. De borg zelf is afgebroken, maar de geschutstoren met muren van twee meter dik staat er nog wel. Het oude koetshuis doet dienst als theeschenkerij. Op het terras kun je genieten van een kopje thee met uitzicht op de schitterende tuinen vol bloemen. De oogst uit de groentetuin en boomgaard wordt verkocht op de plantentafel die voor de theeschenkerij staat, en in de zomer mag je zelf een krop sla uit de tuin halen. In de tuinen en theeschenkerij van Landgoed Ewsum werken deelnemers van WerkPro, een sociale voorziening die dagbesteding biedt aan

mensen met bijvoorbeeld een verstandelijke beperking.

ONNO VAN EWSUM

Een van de bekendste voormalige bewoners van Borg Ewsum is Onno van Ewsum, die in de vijftiende eeuw een kruistocht naar het Heilige Land maakte om zich daar te laten ridderen. Toen hij veilig naar Middelstum was teruggekeerd, liet hij daar als dank aan God de Sint-Hippolytuskerk bouwen. De kerk wordt nu gezien als een van de mooiste voorbeelden van laatgotische kerkbouw in Groningen. Binnen is er van alles te zien, zoals de enorme houten herenbank waarop de rijkelui van Middelstum mochten zitten. Het meest opvallende aan het interieur zijn de zestiende-eeuwse muur- en gewelfschilderingen naar voorbeeld van de bekende kunstenaar Albrecht Dürer. Als je goed kijkt zie je Adam en Eva in het Paradijs, en een eindje verderop een verbeelding van de hemel en de hel. Niet voor niets maakt de kerk van Middelstum deel uit van Het Grootste Museum van Nederland, waarin de mooiste

kerken van Nederland samen één museum vormen.

DAAR BIJ DIE MOLEN

De aanwezigheid van water was eeuwenlang heel belangrijk voor de inwoners van dit gebied. Het Boterdiep verbond het noorden van Groningen met de stad, en werd door trekschuiten gebruikt voor de aan- en afvoer van passagiers, vracht en vee. De schuit werd voortgetrokken door paarden en soms door mensen. In Middelstum heet het pad langs het Boterdiep nog steeds de 'trekweg'. Langs het Boterdiep staat de grote koren- en pelmolen 'De Hoop'. Bijna had de molen hier nu niet meer gestaan. Gelukkig kon de sloop van De Hoop net op tijd worden voorkomen. De pelstenen zijn bewaard gebleven en bevinden zich nog steeds in de molen. De enthousiaste molenaar vertelt je met veel liefde over zijn vak en over de werking en geschiedenis van de molen. De molen huist inmiddels een expositieruimte en een mini-museum.

TAART ETEN IN EEN OUDE BAKKERIJ

Vroeger ging het meel vanuit de molen naar de bakkers in de buurt, die er brood of Groninger koek van maakten. In een schitterend zeventiende-eeuws pand in de oude dorpskern van Middelstum is het Museum Bakkerij Mendels gevestigd. Eén stap over de drempel en je bent even terug in de tijd. Zo kun je de bakkerij bewonderen, met de ovens waar Middelstummer bakkers eeuwenlang hun brood bakten, en de knusse bakkerijwinkel. Krijg je zin in wat lekkers? Goed nieuws: in het pand naast het museum bedrijven Lianne en Wendelin Wolters het Theehuis Mendels, waar onweerstaanbare taartjes, cakes en broodjes worden verkocht. Eet ze in het lentezonnetje in de tuin, of bij stormachtig weer bij de kachel in de historische opkamer.

VAN KNOOPJES TOT UNIFORMEN

Het Oorlogsmuseum in Middelstum wordt beheerd door Ties Groenewold, die sinds zijn kinderjaren spullen uit de Tweede Wereldoorlog verzamelt. Inmiddels bestaat zijn collectie uit tienduizenden objecten: van knoopjes tot hele uniformen, en van foto's tot persoonsbewijzen. De collectie draait voornamelijk om lokale oorlogsgeschiedenis. Unieke stukken zijn bijvoorbeeld de Delfts blauwe asbakken die Duitse soldaten lieten maken als herinnering aan hun dienstdtijd. In het museum liggen bovendien ook spullen uit het bezette Middelstum. Een daarvan heeft Ties zelf gevonden in de buurt van de Asingapoort: een Duitse onderscheiding van een parachutist.

DWALEN

Breng ook eens een bezoekje aan het Asingapark en het Middelstummerbos. Of steek het Boterdiep over via het 'hoogholtje' en wandel via de landerijen naar het pittoreske Toornwerd, en trakteer jezelf bij terugkomst op een welverdiend drankje bij de zeventiende-eeuwse Herberg in de Valk. Een passende manier om een dagje Middelstum af te sluiten!

ER GAAT NIETS BOVEN

ZIEN, DOEN & BELEVEN IN MIDDELSTUM

– Streekproductenmarkt Ewsum

Een markt vol (h)eerlijke producten uit de streek. Van biologische kazen tot jam, fruit en groenten. Op zes zaterdagen van april t/m september.

– streekproductenmarktewsum.nl

–

Ommetje Ewsum – Toornwerd - Middelstum

Wandeling (5 km) van de Borg Ewsum via Toornwerd naar Middelstum. Onderweg kruis je tweemaal het Boterdiep via typisch Groninger hoogholtjes. De toren van Toornwerd is te bereiken via een bijzondere trappartij.

Landgoed Ewsum

Tuinen en theeschenkerij op het voormalig borgterrein.

Oosterburen 1, Middelstum

– opewsum.nl

–

Sint-Hippolytuskerk

Middeleeuwse kerk met indrukwekkende muur- en gewelfschilderingen.

De kerk is altijd open.

Concordiaplein 1, Middelstum

– kerkmiddelstum.nl

–

Oorlogsmuseum Middelstum

Museum met duizenden objecten, die een verhaal vertellen over Groningen tijdens de WOII.

Tien maal geopend gedurende het seizoen.

Oude Schoolsterweg 24,

Middelstum

– oorlogsmuseummiddelstum.com

Herberg In de Valk

Sfeervol lunchen of dineren in een 17e-eeuwse herberg met gelagkamer, schuur en doorrit.

Open van vrijdag t/m zondag.

Burchtstraat 12, Middelstum

– herbergindevalk.nl

–

Museum Bakkerij & Theehuis Mendels

Authentieke bakkerij en bakkerijwinkel met naastgelegen theehuis. Openingstijden: kijk op facebook. Kerkstraat 3, Middelstum

– [FB:@theehuismendels](https://www.facebook.com/theehuismendels)

–

Molen De Hoop

Koren- en pelmolen aan het Boterdiep. Iedere zaterdag geopend en als de vlag uithangt of de molen draait.

Molenweg 5, Middelstum

– groningerlandschap.nl

DU

IN THE MIDDLE OF MIDDELSTUM

Los geht's auf dem Gut Ewsum am Nordrand des Dorfes: Lustwandeln Sie durch die Blumengärten und kehren Sie auf einen Kaffee im Kutschenhaus ein. Über die schmale aber hohe Brücke über das Boterdiep gelangen Sie zur Mühle De Hoop, wo man vom Mühlenumgang einen herrlichen Blick auf die umliegenden Felder hat. Stolz erhebt sich die Sint-Hippolytuskerk mit ihren beeindruckenden Gewölbemalereien über dem Dorf. In der Nähe der Kirche finden Sie die Museumsbäckerei Mendels mit einem historischen Bäckerladen. Gönnen Sie sich in der nebenan gelegenen Teestube ein köstliches Stück Kuchen. Im Oorlogsmuseum erfahren Sie mehr über die lokale Kriegsgeschichte. Spazieren Sie zum Schluss noch ins malerische Toornwerd oder verschnauften Sie auf der Terrasse der Herberge In de Valk.

ENG

IN THE MIDDLE OF MIDDELSTUM

Start the day at the Landgoed Ewsum country estate in the north of the village. Take in the flower gardens and enjoy a cup of coffee at the coach house. Take the bridge across the Boterdiep canal towards the Molen De Hoop, where the miller always has a warm welcome for visitors. The gallery has a stunning view of the surrounding farmlands. The Sint-Hippolytuskerk, with its impressive vault paintings, rises proudly above the village. Near the church is the Museum Bakkerij Mendels, an authentic bakery. Be sure to treat yourself to some delicious cake in the adjacent tearoom. Learn all about the local wartime history in the Oorlogsmuseum and conclude the day with a walk to the lovely village of Toornwerd, or at the Herberg In de Valk outdoor café.

DAG VAN HET WAD 25 JUNI

JARIGE WADDENZEE AL 13 JAAR WERELDERFGOED

Tijdens de Dag van het Wad op 25 juni vieren we de verjaardag van de bijzondere UNESCO Werelderfgoed status. We staan dan stil bij de unieke waarden van het gebied en zijn ons nog meer bewust van haar kwetsbaarheid. Ga op ontdekking, leer meer over de natuur en haar bewoners en help ons om het gebied schoon te houden. **Vier jij met ons mee?**

WADDEN

visitwadden.nl

'T ZANDT KRIJGT WEER WATER, EN EEN HELEBOEL MEER

Tekst: Annemarie Bergfeld

't Zandster Drewes Wildeman vond een mooie herbestemming voor het voormalige dorpsvoetbalveld: op Landgoed DeCamping komt van alles bijeen. Maar daarmee waren zijn ideeën nog niet op. Binnenkort hoopt hij een educatief waterpark aan te leggen. En ook dat is slechts een deel van een veel groter plan. Voor Groningers én gasten.

Net zo wild als de krullende haardos óp zijn hoofd, zijn de plannen in zijn hoofd. Drewes Wildeman ziet overal mogelijkheden. En hij verwezenlijkt ze. Toen de voetbalvereniging van 't Zandt werd opgeheven vond de ondernemende dorpsbewoner dat deze sociale plek opnieuw een sociale functie moest krijgen. "Anders zouden er aardappelen of bieten op het oude voetbalveld komen. Daar heb je als dorp niks aan." Hij kon het terrein overnemen. Er waren douches, een kantine en gras; voor

zijn geestesoog zag Drewes al gauw een camping verschijnen. En hij zag een hiaat in de zorg. "Ik kom niet uit de zorg, ik heb jarenlang in de techniek gewerkt, maar iedereen weet dat er veel mensen tussen wal en schip vallen. Mensen met psychische problemen, jongeren die in het schoolsysteem vastlopen, mensen die hun plek even niet kunnen vinden. Iedereen is hier welkom om op eigen tempo te werken en leren. Op deze prachtige locatie is van alles te doen, we vervelen ons nooit."

METAMORFOSE

In 2016 opende Landgoed DeCamping. De dugouts uit het voetbalverleden staan nog aan het veld, de lichtmasten fungeren nu als stroompunt voor de campinggasten. Ballenhok en scheidsrechterskamertje werden een dorpswinkeltje, de kleedkamers ondergingen een metamorfose tot sanitair en de kantine is nu bar en recreatieruimte. De campinggasten die Landgoed DeCamping bezoeken, prijzen de ruimte, de rust en de sfeer. Drewes: "Het is zo mooi dat alles en iedereen hier door elkaar heen loopt." Stagelopers (van techniek tot zorg en van groen tot hospitality) zijn aan het

timmeren, schilderen, snoeien of een (kunst) project aan het ontwikkelen, dorpsbewoner Jelle heeft weer wat omhanden sinds hij als 'hoofd maaien' werd aangesteld, kinderen van de basisschool komen straks met hun juf in de moestuin helpen, een voorbijganger haalt een boodschap in het winkeltje, een stel op de fiets steekt aan voor een kop koffie en een boel gezelligheid en een dorpsbewoner komt met een leuke rollatorband, "want wij hebben hier wel gereedschap en iemand die er even naar kan kijken."

DELTAWERKEN

Dit jaar moet er veel aan de tuin gebeuren. "Wij hadden hier vorig jaar denk ik drie miljoen slakken, die hebben alle rode kolen en zonnebloemen weggevreten." Ook wordt er gebouwd aan twee kleine vakantiewoningen. Maar de plannen die Drewes en zijn compagnon Hermien Maarsingh hebben, gaan verder dan hun voetbalveld. Samen met het hele dorp willen ze de omgeving

een boost geven. Aan de rand van het dorp moet een aantal plasjes komen met eilandjes, sluizen, windmolentjes, pluktuin, natuurlijke oevers, een strandje en een waterspeelplaats. Ook een uitkijktoren is een grote wens. "Ik wil dat je zo veel mogelijk kerktorens kunt zien, dat is een prachtige beleving." De eigenaar van de benodigde grond staat open voor verkoop.

De gemeente Eemsdelta, de Provincie, onderwijs, waterschap, boerenorganisatie LTO, Staatsbosbeheer en - niet het minst belangrijk - vele inwoners van 't Zandt zijn enthousiast. 'Educatief ervaringspark Johan van Veen' is de naam die Drewes voor ogen staat. "Johan van Veen is een icoon op watergebied. Hij bedacht de Zeeuwse Deltawerken en de Eemshaven en hij werd notabene zes kilometer verderop, in Uithuizermeeden, geboren. Ik vind dat wij Nederlanders veel te weinig trots zijn op onze geschiedenis op het gebied van waterbouwwerken en de ingenieurs van

toen en nu. Wereldwijd worden onze civiele vakmensen ingezet om de beste werken uit te voeren. Ik wil dat kinderen, en volwassenen, hier dingen kunnen leren over eb en vloed, verzilting en de bedreigingen en kansen van het water. Het realiseren van het geheel hopen we met onze doelgroep, het dorp en experts te gaan doen. Zo'n park, op deze plek, kan niet anders dan de naam van Johan van Veen krijgen."

VANAF HET SCHILDMEER

Het begin is er al. Groningen Seaports doneerde twee gebruikte sluisdeuren, andere bedrijven zegden al steun toe in de vorm van materialen en manuren. De grond die vrijkomt bij het graven van de nieuwe waterpartij wil Drewes hergebruiken om wallen en oevers mee te maken. "Lang geleden lag 't Zandt ook aan het water, op een langgerekte zandwal. Wij wonen eigenlijk ook niet in, maar óp 't Zandt. In de ruilverkaveling is die hoogte weggegraven. Hoe mooi zou het zijn als die terugkomt?" Het is één en al win-win. De waterplassen zijn niet alleen voor educatie en recreatie, ze kunnen ook dienst doen als waterberging in

tijden van wateroverlast en watervoorraad bij droogte. Verder ziet Drewes de kano's en kleine bootjes al aan komen varen. "Ik zou graag de wateren ontsluiten en bevaarbaar maken zodat je vanaf het Schildmeer via het Damsterdiep zo het Hogeland op kunt varen. Zo verbind je de dorpen weer met elkaar en geef je de aanpalende horeca-ondernemers een impuls. Hij glimt bij het vooruitzicht van 't Zandt als pleisterplaats in de gemeente Eemsdelta." Weet je wat het allermooiste is? Dat we met z'n allen een prachtige plek creëren voor Groningers én gasten, voor de mensen nu én voor volgende generaties. Ik hoop dat we hier in 2024 aan het strand van de nieuwe waterpartij kunnen liggen. Iedereen, echt iedereen, is hartstikke welkom."

DU

NEUER WIND IN 'T ZANDT

Drewes Wildeman wollte den ehemaligen Fußballplatz in seinem Dorf 't Zandt erhalten und schuf darauf das Landgut DeCamping, das viel mehr ist als nur ein Campingplatz. Doch damit hören seine Pläne noch nicht auf: Demnächst möchte er für Groninger und Gäste einen lehrreichen Wasserpark anlegen, in dem man in Ruhe am Strand liegen, eine Kanutour durch die Umgebung machen und viel Interessantes erfahren kann; über Ebbe und Flut, die niederländische Wasserbaukunst und die Gefahren und Chancen des Wassers. Und vielleicht häuft er auch den alten Sandrücken wieder auf, der einst aus der Landschaft verschwand.

ENG

A BOOST FOR 'T ZANDT

Drewes Wildeman thought that the pitch of the former football club in his village of 't Zandt deserved a new social function. He devised and developed the Landgoed DeCamping, which in fact is much more than just a campsite. This is not his only idea: soon he is hoping to create an educational water park soon for people from Groningen and guests to laze on the beach, go on a canoe trip and learn about many interesting things: the tides, Dutch hydraulic engineering and the threats and opportunities the water brings. And he just might reconstruct the old sand ridge that disappeared from the countryside long ago

VERS VAN NOORD- GRONINGSE BODEM

Tekst: Annemarie Bergfeld

Fruit, een kampioenskoek, zelfs een 'wonder' kom je tegen als je in Noord-Groningen op zoek gaat naar producten van het land. En dan ook nog al die gastvrije stalletjes op onverwachte plaatsen langs de weg. Het is hier verrassing na verrassing.

Angela Rijnen is aan het snoeien. Hond Olke dolt gezellig om haar heen. Naast boerderij Eikemaheert bij Loppersum groeien 5400 appelboompjes. "Veel mensen denken dat hier een wijngaard staat," vertelt Angela. "En zijn verbaasd als ze horen dat het fruitbomen zijn. 'Fruit? In Noord-Groningen? Kan dat?' vragen ze dan." Zeker kan dat. De boomgaard kent een rijke opbrengst en Angela vond op kadasterkaarten dat er begin 19e eeuw tal van boomgaarden in de omgeving van Loppersum waren. "Later kreeg Loppersum zelfs bekendheid door de fruitveiling van Pomona en de vele bessentelers."

Angela en haar man Piet Glas plantten de biologische boomgaard in 2018 aan. De bomen hebben een 'dubbeldoel': de verkoop van gezonde, biologische appels én beschutting voor de 14.000 kippen die het paar houdt. Verder verbouwen ze aardappelen, voederbieten, granen, als strooivoer voor de kippen, en kleinfruit als pruimen, zwarte bessen en frambozen. En het Wonder van Scheemda.

DOPERWT

Het Wonder van Scheemda is een doperwt die begin 20e eeuw wijdverbreid was in Groningen. Later verdween het ras. Maar enkele zaden bleven bewaard. Vanaf 2015 zijn Angela en Piet die gaan vermeerderen. Het is geen makkelijke erwten om te telen maar 'onovertroffen lekker', vindt Piet. "Hij is groter dan de doperwten die wij van HAK kennen, zoet van zichzelf en niet melig. Ik vind het echt een wonderje." Dan moet Piet weer naar de schuur en Angela verder met snoeien. Kleine Olke rent ondertussen als een wilde tussen de stammen door, staat dan opeens stokstijf stil en steekt zijn snuit in het gras. "Hij is iets op het spoor," ziet Angela. "Olke is een belangrijke medewerker hier. Vorig jaar heeft hij 600 woelmuizen uit de boomgaard weggevangen."

OF JE KOEK LUST

Koekkampioen is bakker Olinga in Bierum. In de smalle Bakkersstraat runnen de broers Martijn en René de zaak die ze van hun vader overnamen. Van de vijftien bakkerszaken die Bierum ooit telde, is Olinga als enige overgebleven. Martijn toont trots de zelf ontwikkelde Fladderakkoek, waarmee hij het laatst gehouden Koekkampioenschap won. Door tv-programma's als 24Kitchen kreeg de koek landelijke bekendheid. En verdraaid als het niet waar is... Het deurbelletje klingelt en de klant die binnenkomt, krijgt de vraag: wat kan ik voor u doen? "KOUK!," klinkt het luid en voor Margriet achter de toonbank zeer

pruimenrassen. Dijkmanszoet en Ingrid Marie, Mannekepeer en Dubbele Boerenwit. Het zijn namen die tot de verbeelding spreken. Op het terras van de theeschenkerij zit je onder de appels van de Zoete Kroon. De boerderijwinkel is zomer en winter een feest van kleuren en geuren. Nienke Wolters verkoopt er sappen en jams uit de eigen boomgaard, zuivel van Zandtster Boerenzuivel en tulpen die haar neef in Bierum verbouwt. “Ik haal alles van dichtbij. Alleen als dat niet lukt, kijk ik ietsje verder. Voor al mijn producten geldt dat je de liefde moet kunnen proeven waarmee het gemaakt is.”

TRY BEFORE YOU BUY

Onverwachte kraampjes of tafels met een parasolletje langs de weg bieden appels aan, potjes jam, vruchtensappen of ander moois uit eigen tuin. Try before you buy staat in Zeerijp op een blokje geschreven bij een houten krat vol met ‘zoete appel’. De €1,50 per zakje mag in een geel blikje achtergelaten worden. De gastvrijheid en het vertrouwen stralen er vanaf.

Try before you sell is het motto van Erik Moesker van Noordoogst Aquaponics. Tijdens de laatste dijkverzwaring tussen Delfzijl en Eemshaven werd deels gekozen voor een dubbele dijk. Tussen beide dijken in is ruimte voor experimenten. Bij het piepkleine Nieuwstad is Erik volop aan het experimenteren op de zilte grond. In twee grote uitgegraven waterbassins probeert hij ondermaatse garnalen op te kweken tot grote jongens. “Vissers gooien die kleintjes terug, die zijn niet te verkopen. Ik dacht: als je ze toch al aan boord hebt en je ze aan land verder kunt laten groeien, hoeft de visser minder vaak te varen voor dezelfde opbrengst. Dat scheelt bodemverstoring én diesel. Ik kom uit Delfzijl, vroeger lag de haven vol garnalenvissers. Ik zou het mooi vinden als ik de garnaal met een nieuwe twist naar Delfzijl terug kan brengen.” Zou hier bij Nieuwstad de volgende Noord-Groningse verrassing in de maak zijn?

duidelijk. “U bedoelt de koek die op tv was?” Inderdaad, die is het. In en rond Bierum is er maar één koek. Die van de kampioen.

ONDER DE ZOETE KROON

Eén keer rechtsaf en Bierum onthult nog een verrassing. Achter de bomen van de groene Borgsingel gaan nog eens tweeduizend bomen schuil: in de oude boomgaard van de Luingahof groeien vijftig verschillende appel-, peren- en

MEERLEKKERE ADRESJES IN DEREGIO

– Zeven dagen in de week verkoopt **Zandtster Boerenzuivel** verse zuivel van de eigen 150 koeien. De Melktap levert rauwe melk. Zijldijksterweg 3, ‘t Zandt - zandtsterboerenzuivel.nl

– Op **Zuivelboerderij Den Hartogh** wordt al generaties lang ambachtelijke kaas gemaakt van ongepasteuriseerde melk. Naast de eigen kazen ‘van het mes’ liggen er in de winkel ook streekproducten als Groninger

mosterd, Waddenzout en Pronkjewailbier. Meedhuizerweg 1A, Meedhuizen - denhartoghkaas.nl

– Honderd procent **Groninger aardappelen** zijn te koop bij **Van Zwol**. Het liefst verkoopt de aardappelboer zijn Dorés, Frieslanders (let niet op die naam, ze zijn echt Gronings), Irene’s en Nicola’s ook in de buurt. Ze liggen in verschillende aardappelkraampjes langs de weg en natuurlijk ook bij Van Zwol zelf: Lage Trijnweg 13, Spijk - aardappelsvanvanzwol.nl

– In 2023 opent Wijngaard **Chateau De Peszon** pas officieel de deuren maar nu zijn

er aan de weg al tafeldruiven, druivenplanten, jam, honing en tomaten te koop. Schaapbulterweg 35, Meedhuizen - joostpeschier.nl

– Een zuivelfeestje is het in de zelfbedieningswinkel van **Damster Boerenzuivel & Vlees**: koelkasten boordevol yoghurt, melk, kwark, hangop, vla, karnemelk en kefir maken het lastig kiezen. In het weekend mogen bezoekers de stal naast de winkel inlopen om even bij de koeien te kijken. Eemskanaal Zuidzijde 2, Appingedam - [FB: @damster-boerenzuivelenvlees](https://www.facebook.com/damsterboerenzuivelenvlees)

DU

FRISCH VOM LAND

Obst, preisgekrönten Lebkuchen und sogar ein „Wunder“ bietet der Norden von Groningen an regionalen Produkten. Immer wieder tauchen verführerische Verkaufsstände unverhofft am Straßenrand auf, sodass man von einer Überraschung in die andere fällt. Die Bäckerei Olinga in Bierum hat mit ihrem Fladderakkoek, der inzwischen landesweite Bekanntheit genießt, sogar einen Preis für den besten Lebkuchen eingeheimst. Gleich um die Ecke liegt der Luingahof mit Hofladen, Teestube und Obstgarten: ein wahres Fest der Farben und Düfte. Die Erzeuger vom Eikemaheert haben das „Wunder von Scheemda“ neu belebt: eine – so heißt es – unübertroffen schmackhafte Erbse. Und bei Nieuwstad experimentiert man mit einer zukunftsweisenden Idee: Hier sollen untermaßige Krabben an Land zu marktfähigen Garnelen herangezogen werden. Erik Moesker hofft, die Krabbentradition damit nach Delfzijl zurückzubringen.

ENG

FRESH FROM NORTH GRONINGEN SOIL

When setting out on a quest through to find regional products in northern Groningen, you will find fruit, a champion cake and even a ‘miracle’. All these charming stalls at unexpected roadside locations are one surprise after the other. Baker Olinga in Bierum came up with the Fladderak cake which won them the Dutch Cake Contest. TV shows have made the cake famous nationwide. Around the corner is the Luingahof shop, tearoom and ancient orchard with its explosion of colours and fragrances. The Wonder van Scheemda (Miracle of Scheemda), an ‘unrivalled delicious’ pea according to the growers, has been cultivated once more on the Eikemaheert. At Nieuwstad, experiments are being carried out with what just may present a great future surprise: rearing undersized shrimp into large ones on land. Erik Moesker hopes that he will successfully ‘reintroduce the shrimp in Delfzijl.’

KANOBOWER AAN DE DOLLARD

Tekst: Annemarie Bergfeld

Overal rond Termunterzijl is water. Het is een ideale plek voor Lars Kirsten, kanoverhuurder, botenbouwer én onderwijzer in kano- en botenbouw. “Kano’s bouwen is prachtig om te doen en het geeft veel voldoening om in je zelfgebouwde bootje te varen.

Als je een kano huurt bij Lars Kirsten in Termunterzijl zit je al in de onthaastmodus vóór je in de kano zit. Lars’ bedrijf is gevestigd aan een smal klinkerpad langs het Termunterzijldiep, onbereikbaar voor auto’s. Het is ook wél zo leuk om de auto bij de haven te parkeren en naar de kanostartplaats te lopen, langs de ‘Boog van Ziel’ de stenen boogbrug annex sluis, langs de huizen aan weerskanten van het diep en langs bomen waarvan de takken het water bijna raken. Lars is een geboren Duitser én een geboren avonturier, kunstenaar en botenbouwer. Na een opleiding van ruim drie jaar werkte hij aan boten in Hamburg, op het Deense eiland Aerø en aan de Starnberger See in Beieren. “Daar repareerde ik het ‘speelgoed’ van mensen met veel geld. Dat was op den duur niet mijn plek.” Op zoek naar een huis met een geschikte ligplaats voor zijn zeeschouw Jonathan kwam hij met zijn vriendin Susanne in Termunterzijl terecht. En daar, met al dat water, is hij helemaal op zijn plek. Hij bouwt en verhuurt er kano’s.

INUIT-KAJAK

Lars weet hoe je sloepen moet bouwen, en zeilschepen en kano’s. Of ze nu modern moeten zijn of in Inuitstijl. Houten kano’s zijn zijn specialiteit. “Ik heb mezelf ook aangeleerd hoe je aluminium boten bouwt en ik heb zelfs twee Inuit-kajaks van hout en linnen gemaakt. Maar hout is het mooiste materiaal dat er is. Het heeft een ziel. Voor de gebogen delen van een ambachtelijk gebouwde Inuit-kajak gebruik ik Nederlands of Duits essenhout, dat is zo soepel dat je het 360 graden kunt buigen. Afhankelijk van de dikte van de latten houdt

je ze een kwartier tot een uur in de stoom van kokend water om ze rond te kunnen buigen. Door de stoom gaan ze aanvoelen als een hete aardappel. Serieus, je hebt dan niet meer het idee dat je hout in je handen hebt. Daarna moet je razendsnel met twee tot drie man tegelijk de lijmtangen over een mal vastzetten zodat het hout de juiste kromming behoudt.”

BOOG VAN ZIEL

Vroeger had de havenmeester er een dieselpomp en een reparatiewerkplaats, nu ligt de Havenloods propvol kano’s. Omdat Lars zijn kennis en enthousiasme wil delen, wil hij in de toekomst graag workshops kano/ botenbouwen gaan geven. Dat zou mooi kunnen in de Havenloods die hij overnam, aan de andere kant van de Boog van Ziel, op de kop van de haven waar het Termunterzijldiep uitmondt in de Eems. Het ruikt er naar hout en lijnolie. Tussen houten en aluminium en felgekleurde plastic kano’s en kajaks ligt ook het linnen Inuit-exemplaar. “Het is zeker 25 jaar geleden dat ik deze maakte, ik voer ermee in Duitsland en Denemarken. “Maar nu legt hij zich dus vooral toe op hout. “Afhankelijk van de voorbereidingen die ik doe, kunnen mijn cursisten hier straks in één tot twee weken onder mijn begeleiding hun eigen bootje maken. Boten bouwen is prachtig om te doen en het geeft veel voldoening om in je zelfgebouwde bootje te varen.”

KANO HUREN BIJ LARS

Lars verhuurt niet alleen kano’s hij heeft ook tips voor tochtjes. Wil je een paar uurtjes varen, een dagdeel of een hele dag? Hij weet de

mooiste routes, want hij vaart ze regelmatig zelf. "Ik geniet daar nog altijd net zo van als de eerste keer. Als ik even een uurtje wil varen ga ik naar hoogholtje Kobeetjedraai, het hoge houten bruggetje bij Lalleweer. Daar is een rustpunt met koffie en een mooi uitzicht over de velden. In twee tot drie uur kun je naar Nieuwolda varen, daar bij café De Brug eten, en dan weer terug. Of ik kom je halen." Het Hondshalstermeer is ook een topper volgens Lars. "Daar zie je een enkele hengelaar en heel veel watervogels. Het is er echt prachtig. Ik zag er eens drie herten door het ondiepe water van eiland naar eiland lopen. Gemotoriseerde boten zijn er niet, mooier ga je het niet krijgen." Of het moeten de Dollardtochten zijn die Lars af en toe voor geofende kanoërs organiseert. "Daar trekken we een hele dag voor uit. Met de vloedstroom gaan we de haven uit en in drie tot vier uur peddelen we naar Nieuwe Statenzijl. Op die tochten durf ik bijna zeehondengarantie te geven."

LEUKOM TEWETEN

—
In een kajak vaar je met een peddel met aan elke kant een peddelblad, dat noem je een dubbelpeddel. In een Canadese kano heb je een steel met één blad. Kajaks zijn over het algemeen veel slanker en dicht van boven met alleen een 'kuip' om in te zitten. Geschikt voor één of twee personen.

De 'Canadezen' zijn zwaarder, hebben een open bovenkant en zijn voor twee of drie personen. In een kajak zit je op een zitkuipje op de bodem van de boot, in een Canadees op een klein bankje.

—
Kano huren bij Lars?
- kanotermunterzijl.nl

DU

KANUBAUER AM DOLLART

Wer sich bei Lars Kirsten in Termunterzijl ein Kanu mietet, ist schon entstresst, bevor er überhaupt drinsitzt, denn sein Kanuverleih liegt an einem autofreien Klinkerweg am Termunterzijldiep. Lars stammt aus Deutschland und ist ein geborener Abenteurer und Bootsbauer, der seine Heimat in Termunterzijl gefunden hat, wo er Kanus baut und vermietet. In Zukunft möchte er in einer Halle am Jachthafen auch Bootsbauworkshops geben. „Je nachdem, wie viel ich schon vorbereitet habe, können die Teilnehmer in ein bis zwei Wochen ihr eigenes Boot bauen. Das macht viel Spaß, und es ist ein herrliches Gefühl, mit seinem eigenen selbstgebauten Schiff herumzufahren.“ Tipps für Kanutouren hat Lars auch. Da er selbst oft mit dem Kanu unterwegs ist, kennt er die schönsten Routen in der Umgebung.

ENG

CANOE BUILDER BY THE DOLLARD ESTUARY

Those looking for peace and relaxation on the water in a canoe have come to the right place at Lars Kirsten in Termunterzijl. His canoe hire company is located beside a narrow brick path along the Termunterzijldiep canal, and is inaccessible by car. A native German and natural adventurer and boat builder, Lars feels perfectly at home in Termunterzijl, where he builds and hires out canoes. His future plans include holding boat-building workshops in the Havenloods near the marina. "Depending on the preparations I make, workshop participants can build their own boat in one to two weeks. Just imagine the satisfaction of sailing a boat built by your own two hands." Lars is also the perfect person to ask for tips on the best routes to sail, because he regularly goes out on the water.

DE TOFSTE KOFFIE EN MEER OP LOCATIE

TOFFE KOFFIE

06-21420900
THESSA@TOFFEKOFFIE.NL
WWW.TOFFEKOFFIE.NL

KANO TERMUNTERZIJL

Kanoverhuur
Kanobouw

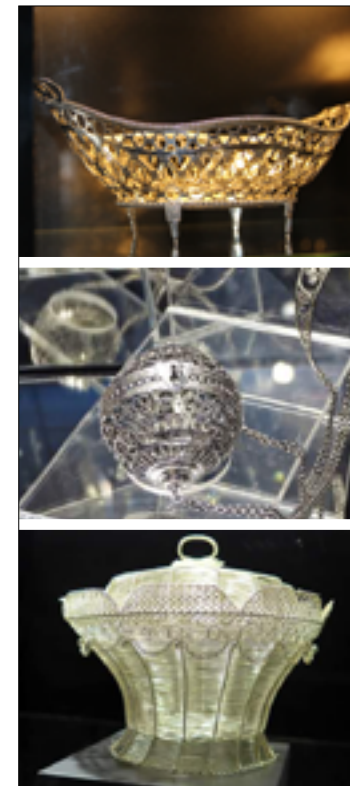
KANUVERMIETUNG - KANUBAU

+31 6 163 732 36
www.kanotermunterzijl.nl

Méér met digitaal drukwerk

Atoomweg 9 > 9743 AJ Groningen
050 - 314 43 01 > info@rcg.nl
www.rcg.nl

Collectie Gronings Zilver en exposities

Oude Kerkstraat 1
9901 JB Appingedam
Tel.: 0596-656940

Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag 10.00-17.00
Zaterdag: 11.00-16.00

degroningerzilverkamer.nl

MOOI TRIO AAN DE DOLLARD

Tekst: Annemarie Bergfeld

Termunten, Termunterzijl en de Punt van Reide bieden alles wat een mens nodig heeft voor een fijn dagje uit of weekendje weg: ontspanning en gezelligheid, geschiedenis en natuur, cultuur en... vis. Zeker daarvoor komen de mensen van heinde en verre naar dit mooie trio aan de Dollard. Net als voor de zeehonden trouwens.

Termunterzijl begon zoals zo veel Nederlandse kustdorpen hun oorsprong vonden: eerst was er water, daarna kwamen er mensen.

In de zestiende eeuw ging de regio gebukt onder overstromingen. Er moest een nieuw kanaal vanaf Scheemda komen om het overvloedige water af te voeren naar de Eems. Dat kwam er. In 1601 werden het gloednieuwe Termunterzijldiep en de sluis 'nabij het wierdedorp Termunten' in gebruik genomen. Naast sluispersoneel vestigden zich ook handelaren, middenstanders en ambachtslui bij de sluis. In de loop van de eeuwen heeft Termunterzijl Termunten overvleugeld. Misschien niet qua inwonertal maar wel wat betreft levendigheid en mooiheid. De huizen langs het Termunterzijldiep staan nog altijd aan een smal klinkerpad waar geen auto kan komen, de huidige sluis 'Boog van Ziel' is een pláátje dat dateert uit 1725, er is een levendige jachthaven omringd door een ringdijk, er zijn terrasjes en er is: vis. Heel veel vis. Voor de wijde omgeving is Termunterzijl dé plek om een visje te pakken. Alle dagen van de week trekt deze oude vissersplaats bezoekers die speciaal voor een kibbeling of een scholletje komen. En voor een blik vanaf de dijk over de Eems Dollard natuurlijk.

CREMER EN ROZEMA

Een mooi gezicht vormen ook de twee roodstenen gemalen die beide tegen de dijk staan. Na 70 jaar pompen kon Gemaal Cremer het rond de eeuwwisseling - vooral als gevolg van bodemdaling - niet meer aan en nam het nieuwe Gemaal Rozema, met een capaciteit van 2700 kubieke meter per minuut,

het over. Maar de rol van 'Cremer' is nog niet uitgespeeld. Het oude gemaal kan onmiddellijk bijspringen als dat in tijden van wateroverlast nodig is en hij spoelt ieder voorjaar de jachthaven nog op diepte. En dan heeft Gemaal Cremer ook nog een museumfunctie: op zondagmiddagen staat de deur open voor bezoekers. Aan de andere kant van de dijk en van de Boog van Ziel ligt het strandje van Termunterzijl. Er is keus te over hier. Liggen in zand of gras; zwemmen, zonnen, picknicken of kanoën: bij dit strand kan het allemaal. .

FIEMEL VOOR VLEERMUIZEN

Vier kilometer zuidelijker, bij de Punt van Reide, beleef je het water van de Dollard heel anders. Eerst door het stille Termunten met de stevige, rode Ursuskerk. Beklim (tussen mei en oktober) de toren eens. Over de boomtoppen rond de wierde lonken Dollard

en Eemsmonding. Eerst kom je ook nog langs Batterij Fiemel. De Dollard is vaak toneel van gevechten geweest: van de mens tegen de zee, van de Nederlanders tegen de Spanjaarden in de Tachtigjarige Oorlog en, recenter, tegen de Duitsers in WO II. Batterij Fiemel maakte deel uit van de Atlantikwall, gebouwd door de Duitsers om een invasie vanuit zee tegen te houden. Bij de bevrijding boden zij sterke tegenstand vanuit de bunkers. Twee zijn er bewaard gebleven. Eén is open voor publiek, de andere biedt 's winters onderdak aan vleermuizen.

VERDRONKEN DORP

De punt van de Punt van Reide, een driehoekig stuk buitendijks kwelderland, is zelf niet toegankelijk. Maar aan weerszijden van de Punt kom je aan je trekken als je de natuur op en aan het water wilt beleven. Bezoekerscentrum Dollard is een goed startpunt. Hier vind je alle informatie, inclusief wandelommetjes, over het gebied. Ook kun je er de prachtige natuurfilm over de Dollard van Ruben Smit zien. Op het hoge uitkijkpunt in het gebouw staan telescopen om de vogels dichtbij te halen. In de nieuwe vogelkijkhut, een paar

honderd meter voorbij het bezoekerscentrum, heb je geen verrekijker nodig. Hier vliegen, al naar gelang het seizoen, visdiefjes, lepelaars, brandganzen, zilverreigers en tientallen andere vogelsoorten vlak voor je neus voorbij.

Een kort wandelingetje de andere kant op brengt je naar de topper van dit gebied: van april tot september staat de zeehondenkijkwand op de dijk. Nergens zit je met je neus zo dicht op zeehonden. Bij hoogwater liggen soms tachtig zeehonden onder aan de dijk. Je kunt ze prachtig bespieden zonder dat ze ook maar iets in de gaten hebben.

De geuren hier, de kleuren, de lucht gevuld met vogelgeluid, de schapen op de dijk, de foeragerende vogels op de slikplaten en op de Punt van Reide het verdronken dorp Westerreide waarvan de restanten nog zichtbaar zijn... dit is een plek om lang te blijven hangen. Of toch nog gauw even terug naar Termunterzijl? Voor een visje bij de Boog van Ziel?

ZIEN DOEN BELEVEN

— Om droge voeten te houden, voeren de Groningers al eeuwen overtollig regenwater af naar de Eems. Van 1930 tot 2000 werd die belangrijke taak door **Gemaal Cremer** uitgevoerd. Nu is het een museum, maar bij calamiteiten wordt het gemaal nog altijd ingezet.
- museumgemaalcremer.nl

— Er waren tijden dat vrijwel iedere inwoner van Termunterzijl, vrouwen en kinderen inclusief, 'in de vis' werkte. **Het Visserijmuseum** kijkt terug op die periode, maar besteedt ook aandacht aan Termunterzijl en de koopvaardij en als woonplaats van welgestelde reders. Elke zondag open van 13.00 tot 17.00 uur.
- visserijmuseumtermunterzijl.nl

— Een sluis om even bij stil te staan! Rijksmonument **De Boog van Ziel** is een wonder van schoonheid. Bekijk vooral de natuurstenen borstwering met de namen en wapens van de zijlvesten (waterschappen) en de bestuurders van begin 18e eeuw.

— Huur een kano bij **Kanoverhuur Termunterzijl** en verken de omgeving vanaf het water (en lees het interview met 'kanoman' Lars Kirsten op pag. 38).
- kanotermunterzijl.nl

— Eet een visje. De weg wijst zich vanzelf. Ook in Termunten, iets minder in de 'looproute', zitten goede visrestaurants.

— Een **wandeling over de dijk** met aan de ene kant de Dollard (onderdeel van Werelderfgoed Waddenzee) en aan de andere kant laaggelegen polders en natuurgebieden: dat is pas lekker uitwaaien!

— **Batterij Fiemel** bij de Punt van Reide werd in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers aangelegd als onderdeel van de Atlantikwall. Het blauwe gevaarte boven op het bunkerdak is een replica van het afweergeschut dat de Duitsers gebruikten. In de bunker is een kleine expositie.

DU

DREI PRACHTZIELE AM DOLLART

Termunten, Termunterzijl und die Punt van Reide bieten alles für einen schönen Tages- oder Wochenendausflug: Entspannung und Geselligkeit, Geschichte und Natur, Kultur und ... Fischgenuss! Nicht umsonst ist Termunterzijl bekannt für guten, fangfrischen Fisch. Den isst man am besten am Boog van Ziel, einer prächtigen alten Schleuse aus dem Jahr 1725. Über das ruhige Termunten mit seiner trutzigen roten Ursuskerk gelangt man zur Punt van Reide, einer einzigartigen Naturlandschaft aus Salzwiesen und vogelartenreichen Poldern. Nirgends kommt man Seehunden so nahe wie hier: Hinter einer Beobachtungswand kann man sie ausgiebig betrachten.

ENG

THREE HIGHLIGHTS BY THE DOLLARD

Termunten, Termunterzijl and the Punt van Reide provide everything you could possibly require for a day or weekend excursion: relaxation and sociability, heritage and countryside, and culture and ... tasty fish. Termunterzijl is famous for its delicious fish. People usually enjoy it next to the Boog van Ziel; a lovely stone lock dating from 1725. It's just a short distance from the quiet village of Termunten, with its sturdy red Ursuskerk church, to the Punt van Reide, a magnificent scenic area with salt marshes and huge numbers of birds. This is also the place to spot seals from behind a viewing wall.

OPPAD MET KINDEREN IN EEMSDDELTA

Buitenspelen in de natuur. Zandkastelen bouwen op het strand. Of de dieren van de Noordzee ontdekken in een aquarium. In Eemsdelta zijn vele avonturen te beleven. Leuk voor de kinderen én de ouders. Ga op ontdekkingstocht en maak op speelse wijze kennis met de regio.

– **MuzeeAquarium Delfzijl**
Maak kennis met havenstad Delfzijl. Leer alles over de scheepvaart, de Dollard en Waddenzee. Bewonder modelschepen en oude scheepsvoorwerpen. Klim in de stuurhut en navigeer zelf over de woelige baren. In de aangrenzende bunker uit WOII bevindt zich het zeeaquarium met vissen, schaal- en weekdieren uit Noord- en Waddenzee. Zeebadweg 7A, Delfzijl
– [- muzeeaquarium.nl](http://muzeeaquarium.nl)

– **Museumgemaal Cremer Termunterzijl**
Benieuwd hoe de Groningers eerder droge voeten hielden bij stormen en ongewoon veel regen. Breng dan een bezoek aan gemaal Cremer. Vrijwilligers laten op zondagmiddagen in het seizoen de dieselmotoren

Brons en Werkspoor draaien. Gratis toegankelijk (een bijdrage is welkom). Mello Coendersbuurt 1, Termunterzijl
– [- museumgemaalcremer.nl](http://museumgemaalcremer.nl)
– **De natuur in en Zeehonden spotten**
Bezoekerscentrum Dollard bij de Punt van Reide is hét startpunt voor je avonturen in het natuurgebied de Dollard. Klim naar de top om vogels te spotten. Of loop naar de zeehondenkijkwand, waar van mei t/m september zeehonden te zien zijn, zonder dat je ze stoort. Het centrum organiseert regelmatig activiteiten voor jong en oud. Dallingeweersterweg 30, Termunten
– [- groningenlandschap.nl/natuur/bezoekerscentra/bezoekerscentrum-dollard](http://groningerlandschap.nl/natuur/bezoekerscentra/bezoekerscentrum-dollard)

MUSEUMGEMAAL CREMER

– **Zandkastelen bouwen aan de Eems**
Vanuit het centrum van Delfzijl sta je zo op het nieuwe stadsstrand! Hier kun je je helemaal uitleven in het zand. Bouw je eigen borg of maak het Eemshotel na met zand. Tip: bouw je zandkasteel op een wierde,

PUNT VAN REIDE

DELFIJL

BEZOEK AAN DUTSLAND

dan staat hij sowieso veilig als het water stijgt. Bezoek ook Zeestrand Termunterzijl of het strandje bij Bierum voor een onvergetelijk dagje aan het Wad.
– **Kanoën, zeilen en varen in Eemsdelta**
Wat is er nu leuker dan vanaf het water Eemsdelta

MUZEEAQUARIUM

ontdekken... Stap in de kano en peddel over de vele maren en diepen (waterwegen). Of zeil actief mee op de Loodskotter over de Dollard. Lekker laten varen kan ook. Het Damsterveer maakt tochten door historisch Appingedam.

Een kano huren kan bij:
Kanoverhuur Termunterzijl
– [- kanotermunterzijl.nl](http://kanotermunterzijl.nl)
Paviljoen Overdiep
– [- paviljoenoverdiep.nl](http://paviljoenoverdiep.nl)
De Diek'n
– [- dediekn.nl](http://dediekn.nl)
Kano & Kajak verhuur
– *WhatsApp: 06 51 45 11 82*

Tochten Loodskotter
reserveren via:
– [- uitjesineemsdelta.nl](http://uitjesineemsdelta.nl)

Vaartochten Damsterveer
reserveren via:
– [- uitjesineemsdelta.nl](http://uitjesineemsdelta.nl)

– **Bezoek aan Duitsland**
Stap in Delfzijl aan boord van de 'Dollard' en maak de oversteek voor een dagje Ditzum of Emden. Het veer vaart driemaal per week van mei t/m september. Je kun je fiets meenemen. Ook een dagje eiland is zo geregeld. Vanuit de Eemshaven vertrekt het veer naar het Duitse eiland Borkum. Tickets voor beide veren zijn verkrijgbaar bij de VVV in Delfzijl. Zeebadweg 7A, Delfzijl

– **Spelen in de buitenlucht**
Verspreid over Eemsdelta zijn er allemaal leuke buitenspeelplekken. In

Godlinze leef je je uit op de vele speeltoestellen van Speeltuinenvereniging Knoll'n toen. Bij het park achter de borg Ekenstein, bij Appingedam, vind je een kinderboerderij met speeltuin. En in het Wilhelminapark in Delfzijl ligt bij het dierenkamp ook een gezellige speelplaats.

– **Zwemmen**
Even afkoelen tijdens de warme zomerdagen? Of juist een frisse duik in de koudere maanden? Leg dan je handdoek neer bij een van de zeestranden aan de kust of zwem in een uniek zoutwaterbad in Loppersum. Zwembad Dubbelslag in Delfzijl biedt vrij zwemmen.

– **Voel je een echte molenaar**
Eemsdelta is rijk bezaaid met molens: Korenmolens, Pelmolens en Poldermolens. Draait de molen of wappert er een vlag, dan is de molen meestal open voor bezoek.

– **Speuren door Delfzijl**
Lekker speuren door Havenstad Delfzijl? Haal dan de gratis speurtocht bij Cafeteria Rex. Lopend ga je op zoek naar de antwoorden op wel 15 vragen! Ja, je moet er wel wat voor doen. Maar... zo leer je Delfzijl op een leuke wijze kennen. En heb je alle antwoorden goed, dan is ijs de ultieme beloning. Waterstraat 23, Delfzijl
– [- cafetariarex.nl](http://cafetariarex.nl)

UITJES IN EEMSDDELTA

Op zoek naar een leuk en inspirerend familie-, groeps- of teamuitje? We hebben een mooi aanbod voor je samengesteld:

Zeilen op de Dollard mét natuurgids

Stap in Delfzijl aan boord van de Loodskotter en zeil mee de Dollard op. Een gids vertelt over de unieke natuur, eb & vloed en Waddenzee Werelderfgoed. Ook voor niet-zeilers een unieke beleving!
Groepsuitje

Varen door Appingedam

Stap aan boord van het Damsterver en ontdek historische stad Appingedam vanaf het water.
Groepen & individueel

Ontdek de wereld van koffie

Erik Poelstra neemt je mee in de wereld van koffie in zijn ambachtelijke branderij 'Maalwerk Koffie'. Leer alles over koffie. Reserveer de workshop 'koffie proeven' of het uitgebreide arrangement 'leer je eigen koffie branden'.
Groepsuitje

Appingedam te voet

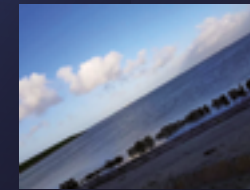
Op pad met een professionele stadsgids langs de highlights van Appingedam. Uit te breiden met bezoek aan Synagoge, Gereformeerde kerk en Nicolaikerk.
Groepen & individueel

TIP:
Combineer uitjes tot een uniek dagje uit!

Voor een uitgebreide omschrijving van de arrangementen, prijzen en aanvullende mogelijkheden, check de website www.uitjesineemsdelta.nl. Of mail naar uitjes@visiteemsdelta.nl

Magie op de grens van Wad en Weiland

www.wikstervanhetwad.nl

Brasserie Meer
Marktplein 3
9919 AA Loppersum
0596 - 57 17 83

www.brasseriemeer.nl

EETERIJ & CAFETARIA REX
fish, chips & burgers

Waterstraat 23 • 9934 AP Delfzijl
0596 - 851 902 • www.cafetariarex.nl

RONDVAART APPINGEDAM
INFO & TICKETS
WWW.UITJESINEEMSDDELTA.NL

Museum Helmantel

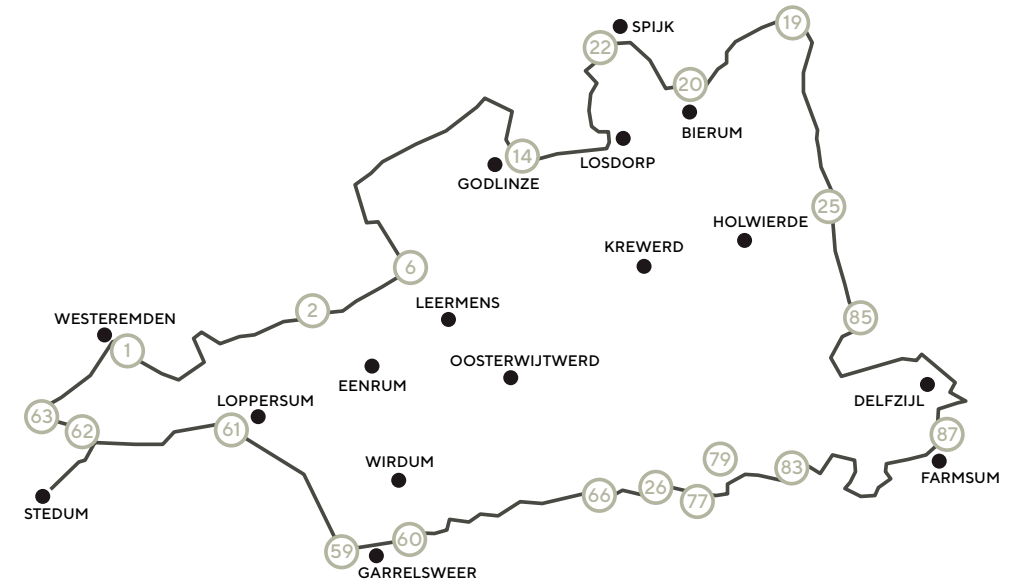
Henk Helmantel toont:
Stillevens – Interieurs – Landschappen.

Na exposities de afgelopen jaren in oa Taiwan, Worpsswede in Duitsland, Het Drents Museum in Assen en het Ikonenmuseum in Kampen is het werk van Henk Helmantel nu ook weer te zien in Westeremden. Naast bekende, zijn dit jaar ook meerdere nieuwe schilderijen te bezichtigen.

21 april t/m 29 oktober
Geopend op donderdag t/m zaterdag van 13-17 uur
Museum Helmantel, Abt Emopad 2, 9922 PJ te Westeremden
info@helmantel.nl – 0596-551415 – www.helmantel.nl

65KM

FIETSRUTE 'EEMSDDELTA MADE'

EEN BIJZONDER MOOIE FIETSRUTE...

Tekst: Rens Kalsbeek

Route samengesteld door: Demy Hoogeveen

Langs mooie mensen, bijzondere plekken en pure producten.

Eemsdelta kent veel bijzondere, mooie en markante mensen. Van een schilder die tot in perfectie fruit schildert die je zo van het doek wilt eten. Tot een heks die het Wad als haar werkgebied heeft. En een 'wilde man' met een hoofd vol plannen om van zijn terrein en dorp de meest mooie en sociale plek van het noorden te maken.

Pure producten kent de regio legio; het vroegere stroomgebied van de Fivel was en is rijk aan fruitteelt. De bovenhof van de Luingahof brengt dan ook

overvloedig appels voort. De zuiverste zuivel van 'Eemsdelta koeien' is te vinden in Daam, Meedhuizen en 't Zandt.

En dan hebben we het nog niet eens gehad over het Wonder van Scheemda bij Loppersum...

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

Pak de fiets en ontdek Eemsdelta van een heel andere kant.

Lengte route: ca. 65 kilometer.

De route is in te korten naar ca. 50 km, maar let wel, je fietst dan aan veel moois voorbij.

De route is verkrijgbaar bij de VVV Eemsdelta in Appingedam en in Delfzijl. Prijs: € 1,50. Voor meer verkooppunten kijk op visiteemsdelta.nl

VAN EIGEN BODEM

Fruit van de Luingahof

In de voormalige Fivelboezem werd rond 1900 flink fruit geteeld. De vruchtbare zeeklei bood een perfecte bodem voor allerlei soorten fruit. Op het voormalig borgterrein van de borg Luinga worden sinds 1982 oude en nieuwe rassen appels, peren en pruimen geteeld. Nienke Wolters verzorgt samen met haar man de boomgaard en runt de theeschenkerij en boerderijwinkel met een ruim assortiment aan producten. Voor zover mogelijk uit eigen tuin en uit de regio.

Borgsingel 9 Bierum
Do. t/m za. geopend
- luingahof.nl

Het Wonder van Scheemda

Het Wonder van Scheemda is een doperwtje dat in de jaren '20 en '30 op de markt kwam als stamdoperwt (zaadbedrijf Zwaan en De Wiljes in het Groningse Scheemda). Later is het verdwenen. De Eike-maheert bij Loppersum kreeg de zaden in handen en heeft het verloren erwtje geadopteerd en terug gekweekt.
- eikemaheert.nl

Goud- en Zilversmederij Van Hulsen

In het rustieke dorpje Zeerijp, maakt Arne van Hulsen sieraden naar eigen ontwerp in goud en/of zilver. Arne is creatief, heeft passie voor het oude ambacht en ontwerpt graag. In de winkel is een uitgebreide collectie sieraden te vinden. Het atelier is gevestigd in een rijksmonument.
- ateliervanhulsen.nl

Zuivel uit Eemsdelta

Proef de zuiverste en puurste zuivel, gemaakt van de melk van koeien uit Eemsdelta!

Zuivelboerderij Den Hartogh

Winkel met streekproducten
Meedhuizerweg 1A,
Meedhuizen
Zaterdag 9.00 – 15.00 uur
- denhartoghkaas.nl

Zandtster Boerenzuivel

Zijldijksterweg 3, 't Zandt
Elke dag open
- zandtsterboerenzuivel.nl

Damster Boerenzuivel & Vlees

Eemskanaal ZZ 2, Appingedam
Elke dag open
- FB: [damsterboerenzuivelenvlees](https://www.facebook.com/damsterboerenzuivelenvlees)

Wijngaard

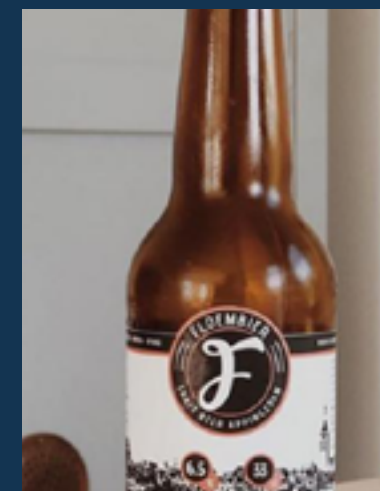
Chateau De Peszon

In 2023 opent Chateau De Peszon pas officieel de deuren maar aan de weg zijn nu al tafeldruiven, druivenplanten, jam, honing en tomaten te koop. De eigen imkerij "Erbij" beheert een groot aantal Buckfast bijenvolken die super gezonde biologische honing produceren. In het marktstalletje bij de boerderij zijn het gehele jaar door producten uit eigen tuin en imkerij verkrijgbaar.
Schaapbulterweg 35,
Meedhuizen
- joostpeschier.nl

Maalwerk Koffie

Koffie uit Farmsum? Jazeker! Erik Poelstra brandt zijn Maalwerk koffie op ambachtelijk wijze. Gewoon in Eemsdelta. Het assortiment is groot. Van koffie uit Nicaragua tot Gronings Goud. Erik verzorgt op afspraak rondleidingen en workshops koffiebranden.
- maalwerkkoffie.nl

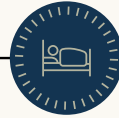

Floem Bier

Deze kleine brouwerij b(r)ouwt voort op een eeuwenoude traditie in Appingedam. Dankzij de gunstige ligging aan de rivier de Floem en het schone water, kende Appingedam een rijke geschiedenis op het gebied van bierbrouwen. Het hoppige bier is rijk van smaak.
- floembier.nl

OVERNACHTEN

HOTELS, B&B'S, JACHTHAVENS, CAMPINGS EN GROEPSACCOMMODATIES

HOTELS

–
Hotel De Boegschroef
Handelskade west 12
9934 AA Delfzijl
0596-613615
- deboegschroef.nl
–
Eemshotel
Zeebadweg 2
9933 AV Delfzijl
0596-612 636
- eemshotel.nl
–
**Hotel Restaurant
Spoorzicht & Spa**
Molenweg 11
9919 AE Loppersum
0596- 571592
- spoorzichtloppersum.nl
–
**Hotel Restaurant
Termunterzijl**
Mello Coendersbuurt 39
9948 PN Termunterzijl
0596-601350
- hoteltermunterzijl.nl
–
**Hotel Het Wapen van
Leiden**
Wijkstraat 44
9901 AJ Appingedam
0596-622963
- wapenvanleiden.nl
–
Hotel Boven Groningen
Waterstraat 74-78
9934 AX Delfzijl
0596-618771
- bovengroningen.com
–
Hotel aan de Singel
Singel 52
9934 BW Delfzijl
0596-650308
- hotelaandesingel.nl

**Hotel Landgoed
Ekenstein**
Alberdweg 70
9901 TA Appingedam
0596-628528
- ekenstein.com
–
Hotel De Wagenbergh
Hoofdweg 38
9945 PG Wagenborgen
0596-542922
- bestbedandbreakfast.nl
–
Pension Delfzijl
Oude Schans 11
9934 CM Delfzijl
0596-629965
- pensiondelfzijl.nl
–
Pension Kuiper
Rijksweg 15
9934 PB Delfzijl
0596-612589
- pensionkuiper.nl
–
Pension
Schuitenvaarders
Eemskanaal NZ 7a
9934 RD Delfzijl
06-81980866
- schuitenvaarders.nl
–
BED & BREAKFASTS
–
B&B De Vijgenhof
Broerstraat 6
9901 EK Appingedam
0596-225025
- devijgenhof.nl
–
B&B Stee & Stoetje
Alberdweg 80
9901 TA Appingedam
0596-573373
- airbnb.nl

B&B Kwelderland
Winterpeil 5
9933 DG Delfzijl
0596-610626
- bed-en-breakfast.nl
–
B&B Rita
Oude Schans 27
9934 CN Delfzijl
06-55547139
- bedandbreakfast.com
–
**B&B Van den
Ouden-Lindenburg**
Heerd 35
9932 CD Delfzijl
0596-626907
- ht-bedandbreakfast.nl
–
B&B Veluws Diep
Rijksweg 65
9934 PC Delfzijl
06-83832718
- veluwsdiep.nl
–
B&B Oldenbosch
Dijkweg 15
9905 TD Holwierde
0596-762600
- oldenbosch.eu
–
B&B Delfzijl
Geefswesterweg 18
9937 TC Meedhuizen
0596-533299
- schaapbulten.nl
–
**B&B Schathuis
Wijwerder Heerd**
Dorpstraat 20
9911 PC Oosterwijterd
0596-627453
- wijwerderheerd.nl
–
B&B De Pastorie
Joh. Herwagusstraat 16
9947 PJ Termunten
06-21902910
- bnbtermunten.nl

B&B Bie Wallie
Houwerdastraat 11
9947 PD Termunten
0596-601974
- bnbtermunten.nl
–
B&B Villa Hamerslag
Burchtstraat 34
9991 AB Middelstum
06-53141089
- bbvillahamerslag.nl
–
B&B Kleine Wierde
Pastoriepad 6
9993 TL Westerwijterd
0595-444442
- kleinewierde.nl
–
**B&B De Kleine
Antonius:
Slapen in een orgel**
Borgweg 32
9914 PG Zeerijp
0596-573993
- dekleineantonius.nl
–
B&B Kalverliefde
Garsthuizerweg 4
9914 TJ Zeerijp
06-33005263
- bedbreakfastkalverliefde.nl
–
B&B Villa Selva
Bosweg 20
9919 TG Loppersum
0596-851382
- viaselva.nl

CAMPINGS

–
Camping Kiek op Diek
Hereweg 8
9906 PE Bierum
06-24213989
- kiekopdiek.nl

Landgoed DeCamping
Hoofdstraat 85a
9915 PC t Zand
06-33580731
- landgoeddecamping.nl
–
Camping Zeestrond
Schepperbuurt 4A
9948 PP Termunterzijl
06-19922470
- campingzeestrond.nl
–
Camping De Leeuw
Nansumerweg 6
9931 TK Uitwierde
06-20549828
- campingdeleeuw.googlepages.com
–
Camping Klein Finland
Boslaan 7
9945 TM Wagenborgen
0596-796533
- kleinfinland.nl
–
**Camperplaats
De Johanna Hoeve**
Groeveweg 1
9914 TK Zeerijp
06-51277070
–
Camping Ekenstein
Alberdweg 56-58
9901 TA Appingedam
0596-624467
- campingekenstein.nl
–
Camperplaats Eemsdijk
Kustweg 12
9933 BB Delfzijl
06-27 268 421
- camperplaatseemsdijk.nl
–
Restaurant Eemshaven
Schafferweg 29
9907 TA Losdorp
0596 591408
- restauranteemshaven.nl

OVERNACHTEN

HOTELS, B&B'S, JACHTHAVENS, CAMPINGS EN GROEPSACCOMMODATIES

**Camperplaats Familie
van der Vleugel**
Hoofdweg 82
9945 PJ Wagenborgen
06-411 467 34
–
Parking Busstation
Farmsumerweg 21.2
hoek Jan Bronsweg
9902BK Appingedam
0596-691100
–
Camperplaats Ewsum
Oosterburen 1
9919 NB Middelstum
0595 552195
- opewsum.nl
–
**Tante Tess
caravan verhuur**
Essenlaan 6
9937 TP Meedhuizen
06-21420900
- tantetess.nl
–
**VAKANTIEHUIZEN EN
APPARTEMENTEN**
–
**Vakantiehuisje
Lalleweer**
Borgsweer 12
9949 PA Borgsweer
06-57939615
- natuurhuisje.nl
–
Landgoed Schoolland
Stadsweg 92
9918 PR Garrelsweer
06-14714047
- landgoedschoolland.nl
–
Huisje Vergezicht
Bosweg 1
9913 PA Eenum
0596-571118
- huisjevergezicht.nl

WoodStay
Lutjerijp 4
9945 PJ Wagenborgen
06-42800380
- woodstay.nl
–
**Appartement De
Westendorp**
Westendorpweg 27
9907 PC Losdorp
06-82265666
- dewestendorp.nl
–
Vakantiewoning Ewsum
Oosterburen 1
9991 NB Middelstum
0595-552195
- buitenlevenvakanties.nl
–
Boerderij De Diek'n
Dijkumerweg 2
9914 TH Zeerijp
0596-581199
- dediekn.nl
–
**Vakantiehuis
Eenumeraar**
Tolweg 4
9914 PV Zeerijp
0596-573517
- eenumeraar.nl
–
Vakantiekerkje Zijldijk
Fivelweg 45
9987 SH Zijldijk
06-44920762
- vakantiekerkje.nl

JACHTHAVENS

–
Jachthaven 't Dok
Eemskanaal NZ 55
9934 RE Delfzijl
0596-616560
- wsv-abeltasman.nl

**Jachthaven
Appingedam**
Stadshaven 4
9902 DA Appingedam
06-46057914
- visiteemdelta/jachthavens
–
**Jachthaven
Termunterzijl**
Plankpad 7
9948 PK Termunterzijl
06-28535885
- jachthaventermunterzijl.nl
–
**Jachthaven
Zeilvereniging
Neptunus**
Handelskade West 12
9934 AA Delfzijl
06-12386446
- zv-neptunus.nl/jachthaven
–
**Jachthaven Boei 12
Schildmeer**
Roegeweg 1
9629 PA Steendam
085-9022102
- jachthavenboei12.nl

VOOR MEER ACCOMMODATIES ZIE VISITEEMSDelta.NL

VOOR MEER ACCOMMODATIES ZIE VISITEEMSDelta.NL

ETEN & DRINKEN

RESTAURANTS EN CULINAIRE ADRESSEN

RESTAURANTS

Aan Tafel bij de Daame

Dijkstraat 21
9901 AM Appingedam
0596-855068
- aantafel.eu

Brasserie De Koning

Van Groningen
Dijkstraat 65-67
9901 AP Appingedam
0596-623557
- koningvangroningen.nl

Crissanterie

The Fifties
Wijkstraat 50
9901 AK Appingedam
0596-622309
- crissanteriethefifties.nl

Paviljoen Overdiep

Stadshaven 2
9902 DA Appingedam
0596-682550
- paviljoenoverdiep.nl

Restaurant De Basiliek

Solwerderstraat 45-47
9901 BB Appingedam
0596-683131
- restaurantdebasiliek.nl

Egyptisch Restaurant

Nefertari
Wijkstraat 68
9901 AK Appingedam
0596-628164
- nefertari.appingedam.nl

Grillroom Alibaba

Wijkstraat 63
9901 AH Appingedam
0596-628291
- restaurantalibaba.nl

Pizzeria & Ristorante

Da Stefania
Wijkstraat 47
9901 AG Appingedam
0596-629625
- da-stefania.nl

Restaurant Haifa

Wijkstraat 23
9901 AE Appingedam
0596-629819
- restaurant-haifa-appingedam.nl

Brasserie Ziel

Schoolstraat 9
9934 CD Delfzijl
0596-857210
- brasserieziel.nl

Grand Café 't Lokaal

Schoolstraat 27
9934 CD Delfzijl
0596-650203
- hetlokaaldelfzijl.nl

Restaurant

De Boegschroef
Handelskade west 12
9934 AA Delfzijl
0596-613615
- deboegschroef.nl

Restaurant

De Kakebrug
Waterstraat 8
9934 AV Delfzijl
0596-617122
- restaurantdekakebrug.nl

Visrestaurant

de Vier Palen
Handelskade Oost 2
9934 AR Delfzijl
0596-785679
-FB: @DeVierPalen

Restaurant

Boven Groningen
Waterstraat 74-78
9934 AX Delfzijl
0596-618771
- boven groningen.com

Grillroom-Pizzeria

Antalya
Landstraat 64
9934 BP Delfzijl
0596-617819
- grillroom-antalya.nl

Pizzeria Ristorante

Le Palme
Landstraat 13
9934 BG Delfzijl
0596-619554
- lepalmedelfzijl.nl

Restaurant dell 'Arte

Allersmaweg 2
9908 PD Godlinze
0596-581100
- santanera.nl

Restaurant-café

't Keilhoes
Hoofdweg 41
9905 PB Holwierde
0596-620654
-FB: @Keilhoes

Brasserie Meer

Marktplein 3
9919 AA Loppersum
0596-617122
- brasseriemeer.nl

Hotel restaurant

Spoorzicht & Spa
Molenweg 11
9919 AE Loppersum
0596-571592
- spoorzichtloppersum.nl

Herberg In de Valk

Burchtstraat 12
9991 AB Middelstum
0595-855795
- herbergindevalk.nl

Eetcafé de Boerderij

Schoolweg 2a
9911 PA Oosterwijterd
0596-623480
- eetcafedeboerderij.com

Restaurant Eemshaven

Schafferweg 29
9907 TA Losdorp
0596-591408
- restauranteemshaven.nl

Steakhouse

De Kleine Munt
Kennickweg 9a
9947 PA Termunten
0596-567018
- steakhousedekleine munt.nl

Vishandel de Remise

Kenninckweg 3
9947 PB Termunten
0596-568599
- vishandellandman.com

Visrestaurant Landman

Kenninckweg 4-5
9947 PB Termunten
0596-601310
- visrestaurantlandman.nl

Café-Restaurant

Jachthaven
Termunterzijl
Plankpad 7
9948 PK Termunterzijl
0596-601356
- cafe-restaurantjacht haven.nl

Hotel-Restaurant

Termunterzijl
Mello Coendersbuurt 39
9948 PN Termunterzijl
0596-601350
- hoteltermunterzijl.nl

Restaurant 't Regthuys

Fromaweg 1
9917 PK Wirdum
0596-571890
- regthuyswirdum.nl

Cafeteria Rex

Waterstraat 23
9934 AP Delfzijl
0596-851902
- cafetariarex.nl

Vispaleis Westerhuis

Mello Coendersbuurt 1a
9948 PL Termunterzijl
0596-601323
- vispaleiswesterhuis.nl

Roodehaan eten, drinken & livemuziek

Kosterijweg 10a
9922 PK Westeremden
0596-785330
- roodehaan.com

Havencafé Delfzijl

Handelskade West 20
9934 AA Delfzijl
0596-762922
- havencafe-delfzijl.nl

ETEN & DRINKEN

RESTAURANTS EN CULINAIRE ADRESSEN

STREEKPRODUCTEN EEMSDDELTA

Damster

Boerenzuivel en Vlees
Eemskanaal zz 2
9902 TD Appingedam
0596-629637
-FB: @damsterboeren

zuivelenvlees

Boomgaard Luingahof
Borgsingel 9
9906 PZ Bierum
0596-591859
- luingahof.nl

Zandtster Boerenzuivel

Zijldijksterweg 3
9915 TD t Zandt
06-16268147
- zandtsterboerenzuivel.nl

Zuivelboerderij

Den Hartogh
Meedhuizerweg 1A
9937 TJ Meedhuizen
0596-634186
- denhartoghkaas.nl

Wijngaard

Chateau De Peszon
Schaapbulteweg 35
9937 TL Meedhuizen
0596 533772
- joostpeschier.nl

Eikemaheert

(vaste verkoopdagen)
Stedumerweg 28
9919 TE Loppersum
0596-551214
- eikemaheert.nl

THEESCHENKERIEN & RUSTPUNTEN

Toffe Koffie

Essenlaan 6
9937 TP Meedhuizen
06-21420900
- toffekoffie.nl

Theeschenerij Ewsum

Oosterburen 1
9991 NB Middelstum
0595-552195
- opewsum.nl

Teetied

Mello Coendersbuurt 2
9948 PL Termunterzijl
0596-601835
- teetied.nl

Theeschenerij

La Vie en Rose
Rijksweg 35
9934 PC Delfzijl
06-37552526
- theeschenerij-la-vie-en-rose.business.site

B&B Oldenbosch

Dijkweg 15
9905 TD Holwierde
0596-762600
- oldenbosch.eu

Theetuin de Kosterij

Kerkpad 1
9904 PE Krewerd
06-20131635
- kosterij.nl

Rustpunt

Wikster van het Wad
Hoogwatum 5
9906 TD Bierum
06-36550914
- wikstervanhetwad.nl

Rustpunt Kobeetjedraai

Lalleweer 10
9949 TA Borgsweer
0596-601303
- rustpunt.nu

Rustpunt PumPkin

Hoofdweg 29
9905 PA Holwierde
06-18824971

Rustpunt Vlasschuur

Molenstraat 14
9921 PE Stedum
0596-551863
- rustpunt.nu

Angela's Rustpunt

Hoofdstraat 33
9915 PA 't Zandt

Kinghorn

de Brede Boerderij
Tolweg 10, Zeerijp
0596-573078
- kinghorndebrede boerderij.nl

t Hoeske van opoe let

J. v. Heeemkerkstraat 10,
Delfzijl,
9934 GV Delfzijl
0596-610740
-FB: @T-Hoeske-van-
opoe-let

MUSEA

Museum Groninger Zilverkamer

Een omvangrijke zilvercollectie uit de 17e t/m 20e eeuw. Het museum biedt een overzicht van de rijke historie van de

Groninger smeden en hun werk. Tot ver in de 19e eeuw waren zilvermeden werkzaam in steden als Groningen en Appingedam en in dorpen in de provincie. Oude Kerkstraat 1, Appingedam 0596-626940

- degroningerzilverkamer.nl

Museum Møhlmann

Realistisch schilder Rob Møhlmann biedt met zijn particuliere museum een platform voor hedendaagse realistische en figuratieve kunst. Het museum is gevestigd in 'De Muzeheerd', een Rijksmonument aan de rand van Appingedam. Westersingel 102-104, Appingedam

0596-682856

- museummohlmann.nl

Museum Stad Appingedam

Dit cultuurhistorisch museum vertelt over de geschiedenis en ontwikkeling van de stad Appingedam en haar achterland Fivelingo met speciale aandacht voor architectuur, stedenbouw en stadsontwikkeling. Wijkstraat 25, Appingedam

0596-680168

- museumstadappingedam.nl

MuzeeAquarium Delfzijl

Maak kennis met de maritieme historie van Delfzijl. Leer alles over de scheepvaart, de Dollard en Waddenzee. Bewonder modelschepen en oude scheepsvorwerpen. In de

aangrenzende bunker uit WOII bevindt zich het zeeaquarium met vissen, schaal- en weekdieren uit Noord- en Waddenzee.

Zeebadweg 7, Delfzijl 0596-632277

- muzeeaquarium.nl

't Hoeske van Opoe Iet

Een verborgen schat in hartje Delfzijl, gevestigd in een woning in Amsterdamse schoolstijl. Het is hier heerlijk dwalen in nostalgie waaronder klederdrachten, antiek speelgoed en was- en strijkerei.

J. van Heemskerckstraat 10, Delfzijl 0596-610740

Oorlogsmuseum Middelstum

Een klein maar fijn museum dat dankzij de verhalen van Ties Groenewold groter is dan doet vermoeden. De collectie draait voornamelijk om de lokale oorlogshistorie.

Oude Schoolsterweg 24, Middelstum 06-27553967

- oorlogsmuseummiddelstum.com

Museumgemaal Cremer

Dit Rijksmonument laat op spectaculaire wijze zien hoe de Groningers eerder droge velden hielden bij stormen en ongewoon veel regen. Vrijwilligers van het gemaal draaien in het seizoen de dieselmotoren Brons en Werkspoor voor publiek.

Mello Coendersbuurt 1, Termunterzijl - museumgemaalcremer.nl

Museum Helmantel

In de herbouwde middel-eeuwse pastorieboerderij 'De Weem' schildert en exposeert fijnschilder Henk Helmantel. In de zomermaanden zijn hier wisselende tentoonstellingen

van stillelevens en kerkineries van de schilder zelf, en exposities van werken van andere kunstenaars.

Abt Emopad 2, Westeremden 0596-551415

- helmantel.nl

GALERIEËN

Galerie de Gangerie

De galerie toont het werk van de Damster kunstenaar Greet Dijkstra. Haar opmerkelijk en kleurrijk werk vindt z'n weg door heel Nederland, en ook daarbuiten.

Kniestraat 6, Appingedam 0596-628230

- greetdijkstra.nl

Galerie De Noordelijke Kunsthof

Een galerie voor alle vormen van moderne beeldende kunst, gevestigd in een 17e eeuwse pakhuis aan het Damsterdiep. Blankensteijn 2, Appingedam 0596-610677

- denoordelijkekunsthof.nl

Galerie Ruigewaert

Jaarlijks zijn er wisselende exposities te zien van hedendaagse, noordelijke kunstenaars.

Particulieren kunnen hier ook kunstwerken inbrengen voor de verkoop.

Stadsweg 44, Garrelswear 06-54651879

- galerieruigewaert.com

Zilver- en goudsmid Van Hulsen

Arne van Hulsen maakt sieraden naar eigen ontwerp in goud en zilver. In de winkel is een uitgebreide collectie sieraden te vinden. Het atelier is gevestigd in een rijksmonument.

Borgweg 38, Zeerijp 0596-573062

- ateliervanhulsen.nl

ERFGOED & MONUMENTEN

Landgoed Ekenstein

Deze voormalige borg stamt uit midden 17e eeuw. De familie Alberda van Ekenstein verbouwden het in 1870 tot landhuis in neogotische stijl. Het park is aangelegd in Engelse landschapstijl. In het historische landhuis kun je nu slapen en dineren in stijl.

Alberdaweg 70, Appingedam 0596-628258

- ekenstein.com

Synagoge Appingedam

Gebouwd in 1801, is dit de oudste synagoge van de provincie Groningen. Het hemelsblauwe koepelplafond met gouden sterren, zon en maan maakt indruk. Er is een permanente tentoonstelling over de Joodse geschiedenis van Appingedam in de vorm van verhalen van voormalige Joodse bewoners.

Broerstraat 6, Appingedam 0596-620300

- synagogeappingedam.nl

Monument Ede Staal

De belangrijkste Groninger zanger, Ede Staal, wordt geëerd met een conische zuil op de zeedijk. Rond de zuil slingert de tekst van een van zijn bekende nummers: Credo - Mien Bestaan.

Zeebadweg 2, Delfzijl

Borg Ewsum

De borg van de machtige familie Ewsum, de eerste adellijke familie in Groningen, is er niet

meer. Het indrukwekkend borgein met boerderij, koetshuis en tuinen ademt echter de rijke historie die teruggaat tot de 15e eeuw.

Oosterburen 1, Middelstum 0595-552195

- opewsum.nl

Batterij Fiemel

In WOII bouwden de Duitse bezetters bij Fiemel een aantal bunkers. Twee ervan zijn bewaard gebleven. De ene biedt nu onderdak aan vleermuissoorten die langs de kustlijn foerageren. De andere is opengesteld voor publiek. Nabij Punt van Reide, Termunten

Boog van Ziel

Stadsbouwmeester van Groningen, Antoni Verburgh, legde rond 1725 De Boog van Ziel aan. De sluis met brug werd gebouwd om een oudere sluis uit 1601 te vervangen die tijdens de Sint-Maartensvloed in 1686 is verwoest.

Mello Coendersbuurt 40, Termunterzijl

Kathedraal van Eemshaven

Als je langs de dorpen trekt, zie je ze al van ver staan. De vele middeleeuwse kerken in Eemshaven. Bakens van stilte in het landschap. Sommigen staan op wierden en elk heeft een eigen verhaal. Bij veel kerken kun je zo naar binnen lopen. Neem plaats op de houten banken of steek een kaarsje aan voor een dierbare. Religieus of niet: hoe dan ook een bijzonder stukje bezinning.

MOLENS

Eemshaven is rijk aan molens met prachtige namen als De Liefde, De Hoop, Aeolus, Adam en Grote Geert. Het zijn voormalige koren-, pel en poldermolens. Draait de molen of wappert er een vlag, dan is de molen meestal open voor bezoek.

NATUUR

De Punt van Reide

Dit schiereiland ligt midden in het stroomgebied van de Dollard. De ontmoeting tussen het zoete water van de Eems en het zoute water van de Waddenzee maakt de natuur in dit gebied uniek. In deze oase van rust leven vogels en zeehonden zij aan zij. Tijdens WOII was 'De Punt' echter een belangrijk verdedigingswerk van de Duitsers. Een natuurgebied met sporen van een indrukwekkende geschiedenis.

Dallingeweersterweg 30, Termunten

050-3135901

- groningerlandschap.nl/natuur/dollard/punt-van-reide

Bezoekerscentrum Dollard

Het ideale startpunt om dit gebied te verkennen! Bekijk een film over de natuur. Klim naar de top om vogels te spotten. Of loop naar de zeehondenkijkwand, waar van mei t/m september zeehonden te zien zijn, zonder dat je ze stoort. Het centrum organiseert regelmatig activiteiten voor jong en oud, en is tevens startpunt van wandel- en fietsroutes door het gebied.

Dallingeweersterweg 30, Termunten

0596-601880

- groningerlandschap.nl/natuur/bezoekerscentrum/bezoekerscentrum-dollard

TUINEN

Beelden- en bezoektuin de Gerichtshof

Een tuin vol met bijzondere bomen met daarin kunstwerken van beeldhouwer Maarten Burggraaf. De tuin is gelegen op een eeuwenoude wierde.

Gerichtsweg 2, Eenum 0596-572405

Open op afspraak - van juni tot eind juli.

- steenbeelden.nl

Tuin Tjassensheerd

Deze slingertuin met monumentale bomen, kent ook een boomgaard met een aantal oude hoogstamfruitbomen, aangevuld met nieuw aangeplante fruitbomen van oude rassen. Stadsweg 120, Garrelswear 0596-571938

Beeldentuin Eenummaar

Gelegen aan het water te midden van akkers vol graan, bieten en aardappelen. Het terrein was vroeger in gebruik als besentuin. De windsingel stamt nog uit die tijd. Beukenhagen verdelen de tuin en markeren de zichtlijnen, die een doorkijk geven op het Groninger land. Tolweg 4, Zeerijp 0596-573517

- eenummaar.nl

Borgtuin Ewsum

Op het borgein lees je 300 jaar tuinlandschapsgeschiedenis af. Met een historische groentetuin, een boomgaard,

een bloementuin en een op de zon gelegen, 300 jaar oude, 40 meter lange fruitmuur. Deze bijzondere kweekplaats brengt luxe tafelfruit zoals perzik, abrikoos, moerbeï en leipeer. Alle ingericht volgens de principes van tuinieren anno 1800.

Oosterburen 1, Middelstum 0595-552195

- opewsum.nl

HET WATER OP

Zwemmen

Voor een onvergetelijk dagje zwemmen en zonnen aan het Wad:

- Stadsstrand Delfzijl

- Zeestrand Termunterzijl

- Strandje bij Bierum

Zoutwaterbad K.P. Zijl

Badweg 16, Loppersum 0596-572641

- zoutwaterbad.info

KANOËN

Kano en Kajak verhuur Meedhuizen

Maarlaan 24, Meedhuizen

06-51451182

- [FB: @KanoenKajakverhuurMeedhuizen](https://www.facebook.com/KanoenKajakverhuurMeedhuizen)

Kanoverhuur Termunterzijl

Schepperbuurt 20, T ermunterzijl

06-16373236

- kanotermunterzijl.nl

Paviljoen Overdiep

Stadshaven 2, Appingedam 0596-682550

- paviljoenoverdiep.nl

De Diek'n

Dijkumerweg 2, Zeerijp
0596-581199
- [diediekn.nl](https://www.diediekn.nl)

Suppen

Sup Club Surfcentrum
Roegeweg 1, Steendam
085-481286
- [surfcenter.nl](https://www.surfcenter.nl)

VAREN EN VEREN**Waddenribtochten**

Rijksweg 31, Wirdum
06-47199931
- [waddenribtochten.nl](https://www.waddenribtochten.nl)

De Loodskotter

Handelskade west 8, Delfzijl
06-46251715
- [loodskotter.nl](https://www.loodskotter.nl)

Rondvaarten**Damsterveer**

Tickets:
VVV Appingedam,
Oude Kerkstraat 1
0596-620300
- [uitjesineemdelta.nl](https://www.uitjesineemdelta.nl)

Veerdienst Delfzijl / Ditzum / Emden

Tickets: VVV Delfzijl
Zeebadweg 7A
0596-632277
- [visiteemdelta.nl](https://www.visiteemdelta.nl)

Veerdienst Borkum

Tickets: VVV Delfzijl
Zeebadweg 7A
0596-632277
- [visiteemdelta.nl](https://www.visiteemdelta.nl)

VERMAAK & SHOPPEN**Bowling Passe Partout**

Opwierderweg 5, Appingedam
0596-624616
- [passepartoutappingedam.nl](https://www.passepartoutappingedam.nl)

Theater de Molenberg

Molenberg 11, Delfzijl
0596-614000
- [demolenberg.nl](https://www.demolenberg.nl)

Grandma's Shop

Rijksweg 2, Garrelsweer
06-20816004
- [grandmasshop.nl](https://www.grandmasshop.nl)

Sierviskwekerij Boerma

Boslaan 1, 't Zandt
0596-581353
- [sierviskwekerijboerma.nl](https://www.sierviskwekerijboerma.nl)

JACHTHAVENS**Jachthaven 't Dok**

Beschutte ligging aan het oude Eemskanaal. Goede mogelijkheden voor een tocht naar de Waddeneilanden. De haven staat bekend om de perfecte voorzieningen en hartelijke ontvangst van gasten. Eemskanaal NZ 55, Delfzijl
0596-616560
- [wsv-abeltasman.nl](https://www.wsv-abeltasman.nl)

Jachthaven Appingedam

Gelegen in het historische centrum van Appingedam. Vanaf hier kun je varen naar Groningen, Delfzijl, het Schildmeer en de Dollard en Waddenzee op. Stadshaven 4, Appingedam
06-46057914
- [visiteemdelta.nl/jachthavens](https://www.visiteemdelta.nl/jachthavens)

Jachthaven**Termunterzijl**

Een 'getijden' haven met circa 65 ligplaatsen. Tevens is er een binnenhaven met circa 35 ligplaatsen. Het betreft een actieve haven met watersportvereniging 'De Eems'. Plankpad 7, Termunterzijl
06-28535885
- [jachthaventermunterzijl.nl](https://www.jachthaventermunterzijl.nl)

Jachthaven**Zeilvereniging Neptunus**

Gelegen in de zeehaven van Delfzijl met 124 vaste ligplaatsen en elk seizoen duizenden overnachtingen. Goeie faciliteiten. Handelskade West 12, Delfzijl
06-12386446
- [zv-neptunus.nl/jachthaven](https://www.zv-neptunus.nl/jachthaven)

Jachthaven Boei 12 Schildmeer

Gelegen aan de zuidoever van het Schildmeer is dit een ideale uitvalsbasis om varen de regio te verkennen. Tevens geschikt voor de zeil- en surfhobbyers. Roegeweg 1, Steendam
085-9022102
- [jachthavenboei12.nl](https://www.jachthavenboei12.nl)

TRANSPORT**Bike Totaal Lambeck**

Tweewielers
Farmsumerweg 126
9902 BW Appingedam
0596-622266
- [biketotaal.nl/fietsenwinkel/](https://www.biketotaal.nl/fietsenwinkel/)
bike-totaal-lambeck

Arie's Bike Shop

Sikkel 19
9932 BD Delfzijl
0596-611614
- [ariesbikeshop.com](https://www.ariesbikeshop.com)

Borkumlijn

Borkumkade 1
9979 XX Eemshaven
0596-516084
- [borkumlijn.nl](https://www.borkumlijn.nl)

Veer Delfzijl- Emden-Ditzum

Haven Delfzijl
0596-632277
- [dollard-route.de](https://www.dollard-route.de)

Sunsation

Al meer dan 30 jaar Muziekfestival, 1e en 2e weekend van april in Middelstum. Pop, Rock, Dance en Hollandse avond met altijd weer verrassende bekende namen en nieuw talent.
- [sunsation.nl](https://www.sunsation.nl)

Terug naar het Begin

20 t/m 22 mei 2022
Een culturele ontdekkingstocht. In de oude kerken van Appingedam en omgeving gebeuren overrompelende en betoverende dingen. Met dansvoorstellingen, vertederende popmuziek en voordrachten van experimentele poëzie.
- [terugnaarhetbegin.nl](https://www.terugnaarhetbegin.nl)

Dag van het Wad

25 juni 2022
Deze dag staat in het teken van UNESCO Werelderfgoed de Waddenzee. Het doel is kennismaken met de Waddenzee in al haar facetten. Op diverse locaties langs de Waddenkust worden activiteiten georganiseerd.
- [visitwadden.nl](https://www.visitwadden.nl)

Pinksterfeesten

1 t/m 6 juni 2022
Ieder jaar tijdens Pinksteren bruist het in Delfzijl. Volop amusement, theater, cultuur, muziek, kermis en vertier. 5 dagen lang is Delfzijl met het strand en de haven het centrum van

feestend Groningen.
- [pinksterfeesten.info](https://www.pinksterfeesten.info)

Beach Volleybal & Damster City Swim

17 & 18 juni 2022
Sportief evenement in Appingedam: Beach Volleybal voor jeugd, recreanten en 'Pro's'.
- [beachvolleyballappingedam.nl](https://www.beachvolleyballappingedam.nl)

De zaterdag vindt de

1e editie Damster City Swim, plaatsvinden. Een recreatieve open water zwemtocht (bijna 3 km.) door de wateren van de historische binnenstad van Appingedam.
- [damstercityswim.nl](https://www.damstercityswim.nl)

Damster Stadsfeesten

24 t/m 26 juni 2022
Het laatste weekend van juni in Appingedam staat garant voor feest en plezier. Duitse Kermis, Swingende live muziek nacht, de Univé Stadsloop met vele deelnemers, een 2e muzieknacht met vooral foute muziek en de zondag een familiedag.

Stadshavenfestival

11 juni 2022
Voor de 10e keer veel muziek in het centrum van Appingedam, een gezellige markt, kofferbakverkoop en diverse kinderactiviteiten.
- [stadshavenfestival.nl](https://www.stadshavenfestival.nl)

Biedaip & Gondelvaart

25 t/m 28 aug. 2022
De gondelvaart op de vrijdagavond

verandert de grachten van Appingedam in feeërieke sferen met verlichte gondels, boten en muziek. Het Internationale Folk & Seasoning Festival Biedaip brengt 4 dagen lang optredens met muziek uit heel Europa en daarbuiten. Tevens markt, food en kinderactiviteiten
- [biedaip.nl](https://www.biedaip.nl)

Coopluydenmarkt

5 augustus 2022
Reis door de tijd waar ambachten van vroeger tot leven komen en ridders strijden om de stad te behouden. Maar ook noeste werkers, kleine handelaren, bedelaars én de gegoede burgerij. Muziek, theater en dansen...
- FB: @coopluymarkt

Havendagen

1 t/m 4 september 2022
In de haven is het genieten van moderne en oudere schepen, rondvaarten, stoer materieel, scheepsmoedellen, nautische markt, maritieme ambachten en diverse muziek. Op de poppodia dj's en diverse topartiesten.
- [havendagendelfzijl.nl](https://www.havendagendelfzijl.nl)

Fivelstadtocht

10 september 2022
(2e zaterdag van sept)
Jaarlijkse historisch culturele wandeltocht met diverse afstanden tot 45 km. door de Fivelingo. Elk jaar een andere windrichting

langs oude smokkelroutes, waterwegen, kerkpaden, handelsroutes en (voormalig) industrie
- [fivelstadtocht.nl](https://www.fivelstadtocht.nl)

Open Monumenten Dag

10 en 11 september
Een weekend lang openen tientallen monumenten in Eemshaven de deuren voor publiek. Neem eens in een kijkje in een van de veelal eeuwenoude panden, vaak rijk gedecoreerd. De deelnemende locaties bieden gratis toegang.

- [visiteemdelta.nl/omd](https://www.visiteemdelta.nl/omd)

Damsterdag**Papiercorso**

17 september 2022
De Damsterdag is al meer dan 100 jaar een traditie. In de middag en avond wordt er een papiercorso gereden met pralwagens, fietsen, skelters en al wat meer dat kan rijden.
- [damsterdag.nl](https://www.damsterdag.nl)

Dollard festival (BC Dollard)

18 september 2022
Wadvogels en zeehonden spelen de hoofdrol tijdens het Dollardfestival. Een festival terrein met kramen en activiteiten. Er zijn wandelingen uitgezet en excursies met een gids. Wie weet spot je de zeearend!
- [roningerlandschap.nl](https://www.roningerlandschap.nl)

Muziekfestival

17 & 18 september 2022
Twee dagen lang is het centrum van Delfzijl het podium van het grootste openlucht muziekfestival voor amateur blaas- en slagwerkmuziek uit heel Nederland.
- [muziekfestivaldelfzijl.nl](https://www.muziekfestivaldelfzijl.nl)

Dickens in Daam

16 & 17 december 2022
Openlucht voorstellingen in de historische Solwerderstraat door het Dickens Theater. Scrooge neemt het publiek mee langs het verhaal en brengt de kerstgedachte van de Christmas Carol tot leven.

- FB: @dickensindaam

Streekproductenmarkt Ewsum

Een markt vol lekkere en ambachtelijk, veelal biologische producten uit de regio. Dé plek waar producenten en consumenten elkaar ontmoeten. Tevens een podium voor kunst en cultuur gerelateerde activiteiten voor jong en oud.

Data 2022:
zaterdag 23 april,
zaterdag 28 mei,
zaterdag 25 juni,
zaterdag 23 juli,
zaterdag 27 augustus,
zaterdag 24 september.
- [streekproductenmarktewsum.nl](https://www.streekproductenmarktewsum.nl)

Stap binnen bij een van onze VVV Info Shops en ga goed geïnformeerd op pad. Voor toeristische vragen, tips, folders, routes, souvenirs en cadeaus ben je hier aan het juiste adres. In de onbemande VVV Informatiepunten zijn routes en folders voorradig die je op pad helpen om Eemsdelta te ontdekken.

VVV INFO-SHOP APPINGEDAM

Oude Kerkstraat 1
(gevestigd in de Groninger Zilverkamer)
0596-620300
appingedam@visiteemsdelta.nl

VVV INFO-SHOP DELFZIJL

Zeebadweg 7, Delfzijl
(gevestigd in het MuzeeAquarium)
Tel. 0596 - 63 22 77
delfzijl@visiteemsdelta.nl

VVV INFORMATIEPUNT - HEMA

Dijkstraat 44, Appingedam

VVV INFORMATIEPUNT -

HOTEL SPOORZICHT & SPA

Molenweg 11, Loppersum
Tel. 0596-571592

VVV INFORMATIEPUNT - OP EWSUM

Oosterburen 1, Middelstum
0595-552195

VVV INFORMATIEPUNT -

VEERTERMINAL EEMSHAVEN

Borkumkade 1, Eemshaven
0595-618104

VVV INFORMATIEPUNT - EEMSHOTEL

Zeebadweg 2, Delfzijl
0596-612636

VVV INFORMATIEPUNT - HEMA

Landstraat 40, Delfzijl

VVV INFORMATIEPUNT -

HOTEL TERMUNTERZIJL

Mello Coendersbuurt 39, Termunterzijl
0596-601350

VVV INFORMATIEPUNT -

CAMPING ZEESTRAND

Schepperbuurt 4-A, Termunterzijl
06-19922470

De afdeling arrangementen is telefonisch bereikbaar via 06-21907003 of via uitjes@visiteemsdelta.nl

COLOFON

SAMENSTELLING:

Stichting Top van Groningen
info@marketingeemsdelta.nl
www.marketingeemsdelta.nl

MARKETING GRONINGEN

info@marketinggroningen.nl
www.marketinggroningen.nl

ILLUSTRATIE EN TEMPLATE ONTWERP

MAKI

COVER FOTO

Rens Kalsbeek

ONTWERP CAMPAGNEBEELD

Pag. 3 - Open Communicatie

ACQUISITIE EN PRODUCTIE

MarneVeenstra

FOTOGRAFIE

Stella Dekker
Annemarie Bergfeld
Bas Broesder
Rens Kalsbeek
Sanne Meijer
Ewoud Rooks
Marleen Annema
Demy Hoogeveen

TEKST

Annemarie Bergfeld
Sanne Meijer
Rens Kalsbeek

MET DANK AAN

Artikel Middelstum:
Janet Baas, Jur Bekooy, Jan Frankes,
Ties Groenewold, Stefan Haan en Wendelin
Wolters, als ook Stichting Het Groninger
Landschap en Stichting Oude Groninger
Kerken.

Fotografie campagnebeeld:

Restaurant De Basiliek

VERANTWOORDING

Alle gegevens zijn met grote zorgvuldigheid
verzameld en verwerkt. Stichting Top van
Groningen, MarneVeenstra en Marketing
Groningen kunnen niet aansprakelijk ge-
steld worden voor eventuele onjuistheden.

Voor al uw boodschappen in de Eemsdelta.

Dat is het *lekkere* van Albert Heijn in Appingedam, Winsum en Uithuizen

Etos en Gall&Gall alleen in Appingedam en Winsum.

Gall&Gall
SINDS 1884

Etos

MAGAZINE UIT?
DAN WEET JE HET
NU ZEKER.

EEMSDELTA.
WIND.
ALTIJD.

VISITEEMSDELTA.NL